

An. VI. Nr. 10.

LUCEAFĂRUL.

Sibiu, 15 Main st. v.

1907.

SUMARUL.

G. Bogdan-Duică	Trei romane de Daulia Zamfiresca.	A. Seca	Resemnare (poezie).
I. U. Sorica	Privighetei (poezie).	M. Cunțan	Cântecul mea (poezie).
I. Ciocârlan	Inimă de mamă (navelă).	Cronica:	Premiile Academiei, „Neamul românesc”, Sinode, Bucovina, Fr. Dămé, Boeri buni și boeri răi, Sim. Fl. Marian, Concertul reuniunii de muzică din Sibiu, Pamflete.
Dina Ramară	Scrisoare (poezie).		
G. Marna	Monumente antice din Roma: Forul Roman.		
Nic. A. Berindei	Comoara (schită).		
I.A. Bassarabescu	Cea din armă lecție de A. Dădăț (traducere).		

Poșta redacției.

Ilustrațiuni: Forul roman (două vederi). Un botez din comuna Șagag, Țărani din Vama-Buzăului.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 „	„ „ „	10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 „	„ „ „	13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărei postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul”, Sibiu (Nagyszeben).

A apărut în editura revistei „Luceafărul”

A. O. Maior

Biblioteca Copiilor

Vol. II

numeroase ilustrațiuni.

Cel mai potrivit dar pentru

→ copii. ←

Prețul: Cor. 1.60, Lei 2.

Omer

ILIADA

12 cântari traduse în versuri

de
George Murnu

→ ea ilustrații admirabile. ←

Primul volum din
Biblioteca scriitorilor Străini.

Prețul: Cor. 4. , Lei 5.

plus porto postal 20 bani.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sab îngrijirea dlor: Octavian Goga și Octavian C. Tăslăuanu.

Ca colaborarea dlor: I. Agârbiccanu, I. Al. Bassarabescu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borgia, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldca, M. Simionescu-Râmniccanu, I. U. Soricu.

ORICE REPRODUCERE OPRITĂ.

Trei romane de Duiliu Zamfirescu.

Viața la țară (1894), Tanase Scatiu (1895) și In război (1898), alcătuiesc o serie care a avut tendința de a zugrăvi, după vre-o douăzeci de ani, societatea românească din timpul războiului independenței. »Boieri, arendași și țărani, buni și răi, o icoană a vremurilor — nu a unui om și a vremii cât îl privește numai pe el.

Fiindcă nu-i icoana unui om, ci a vremurilor »se și simt unele lipsuri și cea mai mare din toate, pentru un roman, invențiunea», ziceă autorul însuși în prefața vieții la țară. Se poate susține însă și contrarul: Tocmai fiindcă este icoana vremurilor și fiindcă vremurile sunt principial puse la contribuție, invenția poate să fie mai bogată. Să nu facem însă teorii.

În schimb atrag atenția asupra altei mărturisiri a poetului, care-i foarte importantă și al cărei adevăr nu se poate clătina cu nici un soi de obiecții: »Frumosul în artă este iluzionarea realității». Un realist deci. Mai mult, un realist, care în cucerirea realităților a simțit »cât este de greu să plămuești ființe vii, simple și adevărate, când trăești departe de ele»....., care a căutat deci să rămâie adevărat, să nu complice ce este simplu și să ne impuie convingerea, că în erbarul său poetic n'a pus decât plantele ce le-a găsit cândva vii în țara românească.

Veți fi curioși să cunoașteți felul cum a văzut Duiliu Zamfirescu țara. Aveți dreptate să fiți curioși. Cetiți însă romanele la rând.

I.

Viața la țară se deschide cu un contrast. Deoparte coconul Dinu, boier mândru, fiul că-

minarului Tasache Murgu; de alta Tanase Scatiu cel eșit dintr'un fiu de vătaf al lui Tasache. Tanase aspiră astăzi la mâna Tincuței, fiicei lui Dinu! În vre-o opt pagini mici se deslușesc repede câteva caractere: Dinu, Tanase, mamă-sa, Tincuța. Al doilea capitol: Acelaș fel de a caracteriza cu puține amănunte, dar deplin, să poți simți deplin și pe om, până în fundul sufletului. Aici este rândul Sașei, pe care Vă recomand s'o urmăriți — când veți ceti — cu băgare de seamă deosebită. D. Zamfirescu în general descrie femeile c'o putere de înțelegere și plasticizare rară; Sașa este în special un prilej în care nici înțelegerea, nici plasticizarea nu s'a desminti niciodată. Ca mamă a fraților săi mai mici și orfani, ca logodnică a lui Mateiu Damian, nepotul lui Murguleț, ca fată ce iubește c'o patimă ascunsă, liniștită și așteptătoare, ea este de o delicateță suavă sprijinită pe un fond de seriozitate și sănătate de invidiat: Este cel mai frumos și mai reușit caracter din tot romanul. Viță veche și bună de Comăneșteni. Un citat — și nu-i cel mai bun — să vă dea o idee despre ce veți găsi în roman. Boierul Dinu vine la Sașa în petiț (pag. 149):

Ascultă, Sașo. Mă gândesc cum e mai bine să-ți vorbesc. Eu știu că tu nu vrei să te măriți și ții să nu te supăr cu vorbele mele, fiindcă te iubesc ca pe copilul meu, ca pe Tincuța; pe de altă parte persoana care mă trimite îmi este tot așa de dragă ca și tine. Socot prin urmare că e mai bine să-ți span lucrurile cum sunt. Tânărul care te cere este nepotul meu Mateiu, zise bătrânul ridicându-și ochii încet spre dânsa.

În timpul cât rostii el cuvintele acestea obrăzi Sașei se înroșiseră ca purpura și lacrimile i se urcaseră în ochi. Print'o puternică încordare a voinței ea căută să rămână liniștită, cel puțin în aparență și răspunse:

— Asta e altă vorbă.

Conu Dinu sări în sus par'că întinerise cu patruzeci de ani și strigă, pociind din degete:

— A, ștregărițo! De astea mi-ai fost dumneata!

Apoi îi luă capul în mâni și i-l sărută cu o adevărată dragoste părintească.

— Ah, câtă bucurie îmi faci, Sașo!

Dânsa râdea printre lacrimi sărutând mâna bătrânului. El se uită la ea, neștiind ce să admire mai mult, ochii adânci cu genele scăldate de lacrimi sau puterea de caracter cu care știuse să tacă o viață întreagă.

— Ei, cum te-ai hotărât tu așa, deodată?

— Deodată?

— Va să zică e afacere veche?

— Nu-i nici veche, nici nouă; e de totdeauna.

— Cum așa? Ia spune-mi, zân.

Și fiindcă văză că Sașa își plecase capul pe o parte și se uită în pământ, cum aveă de obicei să facă ori de câteori eră incureată de ceva, dânsul o mângâie pe umori:

— Spune-mi, fetițo, aiți încredere în mine. Vreau să te văd fericită.

— Ce să-ți spui, coane Dinule? Întrebă ea cu voce dulce.

— Spune-mi, de unde înțelegerea asta așa de desăvârșită între voi?

— Nu e nici o înțelegere. Din partea mea e o veche și copilărească credință că noi eram meștri de părinți noștri să... ne luăm. Cel puțin asta eră dorința cea mare a bieteii răposate.

— A soră-mi?

— Da.

— De unde știi? Ți-a spus-o?

— Nu mi-a spus-o niciodată, dar am înțeles așa de bine...

Tinerețele ei adaug la acest calm o căldură lipsită de »fantazii«.

Cum Sașa așteaptă pe Mateiu, cum își mărturisesc dragostea, cum se iau este acțiunea de căpetenie a romanului. Restul sunt episoade, în care se aruncă întâiele linii ale câtorva portrete ce se vor desăvârși în Tanase Scatiu (Scatiu, Tincuța, Mihaiu) ori în care se împlinește chipul societății dela țară: popii într'o procesiune; baciul Micu, cetitor de stele și inimă simțitoare, care ia lumea în cap din pricina unei supărări mari; un îngrijitor de moșie cu Aglaea lui ce împacă și pe cei drepti și înfuriați cu strângerea mâinii sale moi; țărănimea, care apare ca massă în revoltă; judecătorii ce-și pierd ușor capul și o poliție care primește palme uriașe și face mul-com. Primește și tace tocmai în momentul când caută »pe adevărații instigatorie« — cuvântul stă la pagina 235 — pe instigatorii revoltei. În fondul romanului este doar și o luptă pentru pământ.

II.

Lupta pentru pământ o duc țărani, o duc boierul Dinu, toți împotriva lui Tanase Scatiu care stoorce și strânge, strânge chiar dela hoții de cai cu care este tovarăș. Dinu îi plătește lui Scatiu datoria și se scapă. Țărani s'adună, se opun, dar »atunci Scatiu, care sta la o parte repezi din nou calul în țărani. Calul se mișcă cu o nespusă îndemănare, se retrageă cu câțiva pași, sareă într'o parte și într'alta, se învârteă printre oameni«. Un ticălos, dar și un erou de poezie americană.

În Tanase Scatiu — romanul ce tocmai apără în »Biblioteca pentru toți« a librăriei Alcalay — Scatiu este un învingător. Tincuța este femeia lui, Dinu prizonier în casa lui, iarăși datornic, iar hoțul de cai este și deputat, căruia ministrul îi va face în curând o vizită, este chiar a treia oară deputat. »Zgârcit și fanfaron«, nesimțitor și mândios, cerând tot fără să lase nimic, nici Tincuței. Așa-i Scatiu.

Cetești și cetești și-ți pui dela o vreme întrebarea, de ce va fi îngrămădit autorul atâta repuisune, chinuitoare uneori, în începutul romanului? La sfârșit am înțeles: Tot romanul este clădit pe un contrast în simțirea cetitorului. În partea întâia covârșește acțiunea lui Scatiu, care nu cruță nici calul ce-l duc, nici sluga credincioasă, nici fiica ce-i dă bună ziua, nici femeia fără voință care s'ar mulțumi c'o vorbă de mângâiere, nimic. Îi trebuie numai — moșia! În partea a doua romanul se umple trist de suferințele și moartea Tincuței, în a cărei viață Mihaiu, prietenul de copilărie, aduce — târziu — câteva zile de ușurare, de fericire chiar. La început furtuni, la sfârșit flori ce s'au rupt.

Ca să dăm și o probă: Ministrul veniă. Eră să între în orașul — plin de proști — în cupeua lui Scatiu, trasă de armăsarii lui. Dar armăsarii năvălași s'au purtat rău — fiindcă le lipsiă Stoica, vizitiul lor. Scandal.

»Tanase venise acasă și așteptă.

Tincuța, rămasă singură, după plecarea bărbatului său la gară, se sculase binișor din pat, se gătise cum putuse, uitându-se tristă, la umerii transparenți de slăbiciune și se așezase pe o canapea. Ea speră să vadă în curând pe Mihaiu. Când dete cu ochii de bărbatu-său, încruntat și solemn, înțelese numai decât ce se petrecuse. Dânsul povesti isprăvile cailor, frângându-și mâinile că l-au făcut de răs; injură pe Stoica și pe cine i l-a dărunit; bătă din picior la dânsa că și-a găsit să fie bolnavă tocmai în așa

momente grele; batjocori pe Mihaiu că nu venise. Ea îl privi lung, cu lacrimile în ochi: i se părea un nebun, scăpat dela balamuc. Nu zise nimic, ca de obicei, lăsându-l să se potolească singur.

Din nenorocire, tocmai atunci intră pe poartă cupeaua, fără Ministru. Acesta se săturase de săriturile harmăsarilor, și rugase să i se dea o birjă.

Când văzu Scatiu că i se întorcea trăsura goală, pricipu dintr'o clipă ceace se întâmplase. Atunci, în adevăr, păru că inebunește. Galben ca un mort, fără a rosti un cuvânt, se repezi la revolver, eși afară și împuşcă pe Forgas, înhămat cum se află, descărcând câte șase focurile în el:

— Na, na, na să te înveți să mai sări altădată!

După aceea aruncă revolverul și se năpusti asupra lui Stoica. Acesta crezuse că-l omoară și pe el, și de frică o luase la goană spre fundul curții, sperând să poată încăleca peste zid și să fugă. Dar Scatiu îl ajunsesse din urmă, îl înhăță de chică și-l duse tărâș până în curte, unde îl bătă hoțeste. Dupăce răsulă bine, îi lăsă pe toți grămadă și se urcă sus.

Stoica se sculă din noroiu, fără a zice un cuvânt; își îndreptă parul în cap, din care scotea vițe întregi smulse de stăpănu-său, și se apropie de cal. Acesta căzuse din biam într'un lac de sânge, își înstinesse capul pe pământ și trăgea de moarte. Ochiu lui limpezi se uitau la Stoica fără viață. Gema câteodată din fundul plămânilor, ca un om. Carnea tremură pe el, ca înfiorată de durere.

La vederea calului murind, Stoica se aruncă la pământ, lângă botul lui, și începă să se bocească țiganeste:

— Calule, sârmanule, te-a mâncat fript stăpăna-tu, dar-ar Dumnezeu să i se usuce mînusița cu care te-a împuşcat!...

Sărira slugile celelalte să ridice leșul, să dexamă calul rămas și să pună trăsura la loc, dar nu fu nu puțină să scoale pe Stoica de pe botul lui Forgas. Atunci Bănică și cu angatu îl luară pe sus; aduseră o droagă în care puseră calul împuşcat, îl acoperiră cu pae și-l duseră la câmp; spălarea petele de sânge de pe jos, — și astfel totul păru reintrat în ordinea de mai înainte. Dela o fereastă, Tineuța văzuse începutul scenei cu revolverul și leșinase.

Tănase acesta este uneori grotesc, dar nimeni nu poate râde de el, îi înecă răsul. Când se apropie, suflarea aproapei îi înghiață. În fond, el este înspăimântător, o voință mare în slujba, în pielea unei bestii. Cum n'ar pieri lângă el o ființă, care pare un vis scoborât pe lume din alte regiuni, o Tineuță? Un fluture căruia-i ștergi praful colorilor de pe aripi. Vedeți-o, într'o scenă:

„In odaia ei ardea focul. Puse lumina pe scrin și făcu doi pași spre oglinda cea mare. In lumina încercușată a focului și a luminării se văzu în mijlocul camerei, cu haina de mătase lungindu-se în penumbră, ca o fantazie ușoară. Mânicetele îi cădeau bogate de pe umeri, cu capete negre de dantelă. Se mișcă în dreapta. Nevinovata închipuire de sine o făcea să se creadă pe

partea aceea înaltă. Cine știe de ce. Eră ostenită. Pianul eră deschis. Șeză pe scaunul lui și-și aruncă ochii pe note. Erău niște litere mari, albe, cu un pervaz negru. Luă caetul în mână și-l întoarse spre lumină: Sonate, Op. 27, Nr. 2. Der Gräfin Julia Guicciardi gewidmet. I se păru că vede pentru întâia dată numele acesta.

Iulie suna așa de frumos! Cine o fi fost?... Se sculă din nou și se apropie de oglindă; apoi se depărtă cât putu și se uită numai la rochie. Eră alta, într'o altă lume, într'o lume caldă de poezi și de muzicanți, în azurul căreia se vedeau departe ramuri înflorite. Iși aduse aminte de lucruri vechi, de un brocart rămas dela maică-sa cu flori de erin. Se plecă pe covor și ridică o batistă. Apoi veni lângă scrin. Se rezemă cu coatele de marmoră și se uită la portretul lui Mihaiu. Eră un portret vechiu. Il privi lung, atât de lung, că i se părea câteodată că nu-l mai cunoaște. Ii trecu prin minte începutul unui vals de Chopin, și mișcă degetele pe piatra rece, ca pe piano.

Se desbrăcă încet, rămânând mititică. Intră în pat binișor, își razimă capul pe pernă și se uită la flacăra ce de abia mai pălpăia pe vârful cărbunilor. Gândurile ei se prindeau în mreaja somnului. Din când în când i se părea că pune mâna pe momentul precis în care adormi: „Acuma, acuma, și adormi în adevăr, cu conștiința împede despre trecerea dela o stare la alta...”

Și nici o scăpare; ideea despărțeniei nu prinde în sufletul ei deși Mihaiu îi este aproape; ideea o simte ca un „scandal”; mai bine moare.

Pe Tanase îl vor ucide țaranii răsculați de nedreptățile lui. Eră de nevoie o gloată ca să se sfârșească c'o energie ca Tanase Scatiu:

„Ancheta îndecătorească gasi, în creerii lui turtiți, pietre, cuie, o basma ruptă pe care furia poporului le adusesse ca o apă mare.

Pe când oamenii se întorceau să judece pe vătășei doi dintre dâșii reveneau la cadavrul lui Scatiu, aprinși de ură, și-l dau cu toul cisme în cap. Unul era Lefter, din procesul Băltenilor; altul Stoica țiganul din Ciulniței. Unul aveă de răzbunat bicele de pe obraz, altul moartea lui Forgas.

III.

În răsboiu s'a publicat în ediție populară la 1902. Eu am apreciat atunci romanul în Convorbiri literare, (vol. XXXVII. p. 188) de unde îmi veți da voie să reproduc ce-am zis, ce nu pot deszice astăzi:

„Un roman va fi de o calitate cu atât mai nobilă și mai fină, cu cât va reprezenta mai multă viață internă și mai puțină exterioară. Acest raport va însoți, ca o notă caracteristică, toate felurile de romane, începând dela Tristvam Shandy și terminând cu cel mai brut și mai bogat în fapte roman cavaleresc sau haidulesc.

Tristvam Shandy n'are, poți zice, nici o acțiune; dar ce puțină este acțiunea în Noua Eloiză și în Wilhelm Meister! Chiar și Don Quijote are relativ puțină acțiune și mai ales are o acțiune foarte neînsemnată, ce caută gluma; și aceste patru romane sunt floarea speciei lor.

Așa a zis Schopenhauer undeva, zicem noi — cu oarecare rezerve — astăzi, după ce numărul patru al lui Schopenhauer a fost înmulțit de câteva ori de mai multe generații de vrednici urmași ai lui Cervantes, Goethe, Rousseau și Sterne.

Și Duiliu Zamfirescu iubește creațiunea nobilă și fină. Sufletele lui n'au pentru el nici o taină. Cum s'au ridicat ele din adâncurile rasei, cum s'au scoborât din ascendenți în descendenți îi este foarte bine cunoscut. De aceea e logică în simțirile și faptele lor; între centru și suprafață se desvălesc cu deslușire firele ce o împreună pe aceasta cu acela. De aceea și când surprind, le găsim firești; faptul neașteptat se încheie ca un silogism bun cu tot ce l-a precedat. Dar în bogăția aceasta de cunoaștere este și măsură, o mărginire conștientă. Ispita de a explica mult, de a zugrăvi mult a trecut pe lângă acest condei fără să-l latine din liniștea de creator sobru. Iată, de pildă, Sașa. Ce puține lucruri se spun despre ea și ce deslușită este din începutul locului! Mai încolo se adoaie încă o vorbă, două; o netezeală a mâinii și presimți că în inima ei se leagă un ocean de simțire. De ce ar mai face poetul o constatare, când e sigur că a trezit acest gând și cu vorbele-i măsurate, puține? — Iată Ana. Întâi sculptura ei:

„Surideă cu obrazul ei rotund, plin de sănătate, cu ochii inteligenți, cu gura ușor ridicată din margini.”

Atât. Sculptura capătă suflet:

„Fata își ridică bustul mai sus, mișcă ușor din cap, dându-și părul la o parte de pe frunte, ca și cum o secretă dorință ar fi îndemnat-o să se arete în toată curăția ei.”

Atât. Dar când va iubi; când auzind că în sufletul lui a luminat mai înainte alt chip, se va oprî o clipită în loc, când va dori să fie și ea ca Sașa; când fericirea-i, deși potolită, tot o va împiedeca să pună rost în mișcări; când va jeli cu cumpăt; când în sfârșit viața va câștiga asupra ei puterea risipită de moartea lui, — nu vom găsi nimic ce să nu fie deslușit de puținele cuvinte, cu care-i sculptată și însuflețită în scena familiară din casa Milescului. Ca și în

soru-sa Elena, este și în ea o mare cumințenie de voință. Natalia e altfel. Suflet estetic, speriat, gonit de rusticitatea soțului, ea s'atarnă de o nădejde ce fuge; caută originile părăsirii sale ca un subțire psiholog născut și se oprește numai când se încredințează că zadarnic mai întinde conștiințele și inconștientele arme ale grației sale spre un suflet speriat, împins în alte părți de o vorbă rugătoare a soțului ei nefericit. Cum a fost ea învinsă de Ana! Ea caută cel puțin explicarea, o caută până și în tainele acoperite de colțul învăltoarei de pe pieptul fetei ce doarme. Acestei pătimase căutări îi datorim cea mai splendidă scenă, scena culminantă a romanului, paginile 170—178, ce încep așa:

Acum stă răzimată pe un cot. Liniștea nopții era desăvârșită. O slabă rază de lună pătrundea în odaie, pe deasupra capului ei, albind perețele. Ea ridică o mână: umbra degetelor se întinse în pata de lumină. Se auzi, departe, un chiot. Alături, Ana dormia.

Natalia se sculă să asculte mai bine. Respirarea fetei, lungă și repetată, se auzi limpede.

Binișor, Natalia se coborî din pat. Aprinse lumina, o ridică încet de pe masă și rămase cu ea în mână, nehotărâtă, tremurând toată. Avu un moment noțiunea clară a nebumei sale, dar se simți mânăta ca de o putere străină. Deschise ușa cu băgare de seamă și se oprî. Ana dormia somnul temeinic al tineretii.

A fost fără îndoială intenția ca în această întâie parte a romanului să predomine amorul și ale lui mai mult sau mai puțin curate avânturi. În lipsă de alte probleme, temperamente artistice ca Milescu își trec zilele cu nimicuri nepăgubitoare, suflete ca Comăneșteanu găsesc prilejuri să alunece în greșeli, de a căror chinuire mintea speculativă și inima simțitoare nu scapă ușor. Ei sunt caractere visătoare, pasive, se conduc de alții, se conduc cu înlesnire. Războiul vine și schimbă această înfățișare a bărbaților. Aceștia evoluează, devin eroi. Luptele sufletești de mai înainte se strâng în inimile lor ce abia din când în când se mai deschid între prieteni, în nopți de veghere ostășască.

Descrierile vieții esteriore, războinice covârșesc în a doua parte a romanului. Cu înțelepciune însă autorul își mărginește teatrul rămânând numai pe locurile pe unde eroii săi își vor trăi soarta. Nici origini depărtate, nici perspective mari politice. O trecere a Dunării, un lagăr, un atac, un spital este teatrul; mișcările mari devin numai cadrul sorții câtorva eroi. Unu-i Milescu care în pace eră bun, drept, fără

tact, fără voință; altu-i Șonțu care pieră de liniștea vieții și învie în para luptei; al treilea este Comăneșteanu, ce-și caută încă pe Ana lui »drept într'un colț al gândurilor«, dar care merge la luptă cu acelaș curaj ca și Șonțu. Merg par'că ar deschide ușa unei grădini cu flori, nu palaturile mohorâte ale morții. Și mor de aceeaș salvă dușmană. Comăneșteanu are misiunea să exprime, ca rănit, tot rostul acestui sfârșit de acțiune: »Să vă regenerați prin lacrimi, cum ne-am regenerat noi prin sânge«, zice el femeilor, Anei, care-l privește și-l mângăie înainte de a închide ochii.

Romanul alergase, deși descrierile exterioare sunt mai lungi, destul de repede spre această dureroasă notă finală, spre această armonie de dureri înduioșătoare. Baciul Micul, poporul fidel, nu lipsește din ea.

Ce a fost, ce a stâns și ce nădejdi a aprins

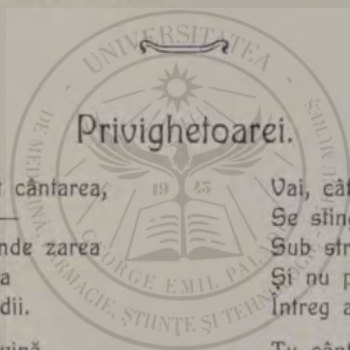
războiul, aceasta se povestește ca fond diriguitor al sortii unor oameni aleși. Acesta-i romanul istoric, cum trebuie să fie. Nu mulțimea, ci individul ce se ridică din ea, nu marșurile și luptele, ci sufletele ce trec prin ele, au să alcătuiască unda curgătoare, când lin, când turburată, a acțiunii; nu exactitatea strategică ori arheologică — care nu-i însă de desprețuit, — ci refacerea vieții interne în care o epocă trecută întinde ultimul său apus și cea nouă mijeste. Cum bine zice și prefața autorului:

»Important este de a simți adânc românește, de a avea încredere în poporul care s'a strecurat în timp și spațiu neatins și a răsărit în războiul dela 1877 cu toate calitățile lui strămoșești ascultător, simplu și eroic.

»Dorim acestui roman mulți cetitori.«

Aș adaug acum: Îi dorim tuturor romanelor. Dar, vorba de mai sus, cetiți-le la rând!

G. Bogdan-Duică.

Privighetoarei.

Spre tine îmi îndrept cântarea,
Poeta serilor târzii. —
Amurgul blând cuprinde zarea
Înfiorat de tremurarea
Duiocesei tale psalmodii.

Un Serafim fără de vină
Căzut prin luminosul rai,
Cu tine codri verzi suspină,
Și toate înțeleg, regină,
Că vr'un păcat nu poți să ai.

Nu-i cântec, nu e rugăciune
În versul tău cel plin de foc, —
E plânsul zilei, ce apune,
Povestea tristă, ce și-o spune
Un suflet fără de noroc.

Poeta serilor cu lună,
Mă arde dorul tău înfrânt,
Că-s mulți, cari nu li-i dat să-și spună
Aprinsa dragostei furtună,
Și focul și-l strecoară 'n cânt.

Vai, câte suflete blajine
Se sting în al vieții prag,
Sub straja pravilei haine,
Și nu pot dorul să-și închine
Înfreg acelui ce li-i drag!

Tu cânti. Și inima mă doare,
Că 'n minte iarăși mi-a venit,
Depart, de apus de soare,
Un înger dulce, care moare
În giulgi de visuri învălit.

Neînțeles să stinge 'n sară,
Și-aud duiosul lui suspin,
Și 'n stropii calzi, ce-i picurară,
Se risipește-un vis de vară,
Viața mea de pelerin...

...Tu cânti. Visează crinu 'n vale
Sărutul soarelui de Mai.
La cântecul durerii tale
Zefirul s'a oprit în cale,
Drag Serafim căzut din rai.

I. G. Soricu.

Inimă de mamă.

(Urmare.)

III.

Trecuse Sfântămăria mare și după ea la rând și Sfântămăria mică, iar toamna cu zilele mici și cu cerul senin și cu soarele dulce, pășiă repede spre poteca îmbrumată a iernii bătrâne. Poemele cele mai multe se adunase, iar acum nu mai rămasese decât culesul viilor, cari cu frunzișul pătat de galben și roș tomonic își arătau bogăția de struguri aurii. Prin tufișurile hogoagurilor dese, în diminețile răcoroase șuerau mierlele spărioase, cari steteau în preajma corzilor cu struguri, peste zi pe coaste răsună în toate părțile ciocăniturile butnariilor, iar seara până târziu din noapte ardeau focuri vesele prin preajma crămilor.

Fusese an cu mană și acum toți gospodarii

Măndreștilor se pregăteau s'adune rodul din belșug al viilor...

Pe așa vreme de obicei moș Radu Potecă își but-

năria singur toate cuvalele mărunte ori mari, căci se pricepea la așa meșteșug încă din tinerețe.

Anul acesta însă, ca niciodată par'că nici n'ar fi avut de cules vie și el ca toți ceilalți gospodari de frunte. S'apropiase ziua crucei și el nu grijise nici un vas.

Nevasta știindu-l cu grija ca de obicei, până la o vreme nu i-a pomenit nimic; văzând însă că s'apropie timpul culesului, își luă îndemnul și într-o bună zi îi grăi cu sfială.

— Bine, frate, dar noi n'avem să culegem odată cu toți oamenii, nu ai de gând să te apuci ca în totdeauna de butnărit cele vase?

— I...i...ira Sultană, ba să zici... face de colo moș Radu, ca și când ar fi uitat de când lumea...

Ba să zici, uite eu cu alte năcazuri pe cap, ca niciodată am uitat de grijitul vaselor. Și uite culesul e aproape de început...

Decât ia să vezi... oi pune și eu odată în viața mea un butnar, care să-mi ajute, și-oi isprăvi treaba la timp ca și ceilalți gospodari, dacă nu mai de vreme chiar. Și zicând vorbele acestea ca și când le-ar fi spus numai pentru el, deschise vorbă respicată:

— Aveți grije dar, că azi avem om străin la lucrul butnăritului. Vezi mai ales tu Stăncuțo să stea frumos gospodăriei, căci cine știe ce meșter

nimerese și să nu ne auzim pe urmă vorbe cu bănat. Moșul aruncă vorbele așa ca să fie pricepute oarecum, și apoi privi pe sub sprâncene.

Gospodina cu fața întunecată și cu ochii tulburi plecă după treabă fără să răspundă nimic, iar fata roșindu-se ca bujorul îngână:

— Bine, taică, om face precum spui!

Pricepuse amândouă și lui moș Radu nu-i părea rău. Bucuros plecă de vale să vină cu butnarul.

Câtăva vreme, badea Potecă nu mai pomenise nici o vorbă despre măritiș și leica Sultana crezuse că putuse să înduplece omul să amâie măritișul fetei pentru mai târziu. La început după ziua aceea când au stat de vorbă sub măsteacănu din băătătură, a trecut prin grele gânduri de ispită. Câteodată se gândia că rău făcuse de se împotrivi, căci putea să scape bunătațe de flăcău după cum spuneă Românul ei adesea. Altădată însă găsiă că n'are să-și bătuiască nimic căci de bună seamă flăcău-

Un botez în comuna Șugag (comit. Sibiuului). (Fotogr. E. Fischer).

lui îi dragă fata și cu toate stăruințele popii, s'au hotărât poate să aștepte tot pe Stanca lor. Și ca dovadă că așa era stătea faptul că Radu al ei nu-i mai pomenise nimic de atâta vreme. Și așa, în lupta acestor gânduri au trecut multe săptămâni de-arândul, când a putut și ea să se bucure ticită de dragostea odorului de fată, pe care avea s'o sibă aproape de dansa lângă inima ei; bună și frumoasă, cuminte și cu toată dragostea neștirbită cum o are orice odor pentru o mamă scumpă și duioasă... Și cât de dulci au fost acele săptămâni netulburate de grija despărțirii. Umblă mama după treburi; lucră ca de obicei, dar îndată ce nu-și simția fata lângă ea, sub ochii ei de pază, eșia, o strigă și până n'o află nu se putea stămpără... O sărută cu drag, o mângăia și apoi îi îngăduia să purceadă iar după treburi privind în urma ei așa lung și cu drag până ce n'o mai zărea. Și cum numai astfel înțelege ea dragostea de mamă, mulțamea lui D-zeu, că se întorsese lucrurile așa precum dorise. Acum însă din vorbele tovarășului său au sburat iar săgețile cari au pătruns adânc în inima ei de mamă...

Simția că el nu părăsise gândul de a-i înstrăina fata și de aceea plecase cu ochii iar gata de plâns.

Nu-i vine a crede însă că Bogdănița, care se ținea de altfel mândră, ca oricine cu dare de mână, ca să îngăduie flăcăului ei să butnărească la gospodăria altuia, ca orice om de rând, care trăește numai din meșteșug...

Decât cine mai știe, poate că Radu al ei avea alt gând.

Oricum, cu inima strânsă de grija odorului ei, așteptă să vadă ce planuri aveau să se mai pună la cale. Gândind însă astfel și tot

umblând după treburi, nu știu cum face Sultana Radului că-și aruncă ochii așa, peste vale. Când colo ce să vadă?

Omul ei în ograda Bogdăniței stătea de vorbă cu flăcăul. De-odată făcându-i-se negru înainte și crezând că poate nu-i Radu acela, se șterge la ochi și apoi punând mâna streșină, privește iar în josul văii pe sub poala celor doi plopi, cari stau par'că să-i înșele vederea...

Stăncuța, care tocmai eră prin ograda după treburi, s'apropie și ea de maică-sa și privi asemenea spre casa cu pricina.

— Tu poate vezi mai bine maică — luă vorba leica Sultana — cine e acolo în ograda Bogdăniței?

— De măicuță, par'căr fi taica...! Da mă mir ce să caute el acolo?

— Va să zică gândul nu m'a amăgit și ochii mi-au spus adevărul...! Mă întreb ce să caute? Apoi dacă el e acolo și nu altul, tu nu pricepi dragul meu, ce caută? Din vorbele lui de adineori n'ai înțeles nimic?

La întrebările stăruitoare ale mamei, fata se înroși și plecă capul în

jos, fără să răspundă nici o vorbă.

— Dar hai mai bine, să ne vedem de cele treburi și ce-o vrea D-zeu aceea are să fie, luă vorba leica Sultana. Și îndemnată par'că la pace de graiul șoptit de frunza măsteacănului bătrân, plecară spre căsuța bătrână, unde le așteptă rânduiala lor obișnuită.

De vale în băutura umbrită de plopii mari cu frunza argintie, într'adevăr, Badea Potecă fusese. Om cu grija gospodăriei lui, cum în totdeauna eră, nici toamna asta nu uitase de butnăritul celor ciuvae, dar întârziase anume cu planul, ca să poată s'aducă odată în gospodăria lui un butnar pe plac... Și iacă ce căută Potecă în dimineața aceea în ograda Bogdăniței...

Țărani din Vama-Buzeului. (comit. Trei scaune).

Voicu flăcăul ei, ce-i dreptul eră meșter butnar, căci învățase meșteșugul încă de mic dela tatâni-so, dar nu meșterea decât pentru gospodăria lor, și Badea Radu știa lucrul acesta; dar aveă bună nădejde că așa cum va grăi el Bogdăniței și fițoru-so, n'or luă în nume de rău stăruința lui. Și gândul nu l-a amăgit, căci cum a isprăvit vorba lui cu tălc, flăcăul n'a zis ba, ei a privit în ochii maică-si rugând'o par'că să zică cuvânt de îngăduială...

Și atunci, Maranda Răzășului, măcar că eră sărmanaș cap de femeie, rupse vorba cu înțeles:

— Du-te Voicule, mamă, du-te că doar n'ai să muncești pe plată ca oricine, ci ai să dai ajutor unui vecin, așa de omenie...

Când badea Radu și cu butnarul cel meșter s'arătără în poartă, Stăncuța scoboră dela crama din creasta dealului, iar leica Sultana tocmai se întâmplase să fie iar pe afară prin bătătura. Fata, așezată și cuminte, ca și când n'ar fi văzut nimic, trece de s'așază în războiul adăpostit sub streșina mare din capătul prispei, unde o așteaptă alesătura șorturilor cu isvoade noi, iar maică-sa, ca orice om care simte dușmanul prin preajmă, se strecoară în casă și închide repede ușa în urmă.

Pricepeă acum bine că flăcăul acesta fusese chemat în ograda lor, nu pentru lucrul ei pentru că să i se aprindă sufletul de dragul fetei lor, venea ca să-și facă cale și la urma urmei să-i poată fură odorul de fată...

Și nu-i eră năcaș pe flăcău cât pe Radu al ei. Ce eră flăcăul de vină? Ce-i de vină hoțul se gândeă ea, dacă îi ațâți patima arătându-i mereu lucrul care-l poate ispiți și-i îlesnești faptul dând la o parte toate piedecile ce i-ar sta în cale? Vinovatul e cel care nu știe să-și ascundă lucrul cel scump din preajma ochilor lacomi, vinovatul eră deci omul ei, și de aceea tot năcașul asupra lui trebuie să și-l verse...

Dar luată de valul gândurilor uitase că Stanca ei eră tocmai în calea flăcăului cu gânduri... rele.

Când și-aduse însă aminte și deschise ușa ca s'o cheme în casă, se pomeni față în față cu cei doi meșteri, cari tocmai își puneau sculele pe prispă...

Flăcăul dădu bună dimineța ca de obicei la cei ai casei și leica Sultana, prinsă fără veste, n'avu încotro, mulțami căutând oarecum să-și mai dregă și chipul care prea grăiă a dușmănie;

iar moș Radu stând așa mai la o parte priviă când la chipul înourat al gospodinei, când la cel senin al fetei care măcar că-și purtă repede degetele printre firele tortului de urzeală, totuși aruncă așa câte o privire furișă spre noul sosit.

Dar pentruca flăcăul să nu creadă cine știe ce de ochii plini de întunerec... badea Potecă luă vorba înainte...

— Uite cum spusei adineauri: baba i supărată foc pe mine, că anul acesta ca niciodată am uitat de meșteșugul butnăritului. Și aveă dreptate, mai ales cum nu puteă să știe că voiți găsi ori ba vr'un meșter bun la așa vreme... acum am bună nădejde că o să-i treacă mânia.

— Și ce mai trebuia atâta fir de poveste când știi că nici nu puteă fi vorba de năcaș... Ia mai bine stați colea pe prispă și-ți luă ceva în gură înainte de a porni la treabă... grăi leica Sultana, cercând s'arate că n'ar fi fost nimic la mijloc, întinzând în acelaș timp un lăvicer vrăstat pe prispă, pofind pe meșteri să șadă...

Aduse apoi și le puse dinainte o mescioară mică, rotundă, de-asupra cărei așternând o față de pânză curată, așază mușchiu afumat de porc și pâne rumenă de casă; iar din spre creasta dealului scoboră Stăncuța cu ulciorul de vin pe care, dîpăce îl pune pe masă în tovarășia bucatelor; grăbită și rușinoasă oarecum trece la război să petreacă iar fire de lână printre urzeala șorturilor cu isvoade măestrite.

Spre bucuria leicii Sultanei, care cu toată cheazășia cuvântului ei dulce numai bine nu se simția în fața unui așa oaspete ca Voicu, masa n'a ținut mult. Au îmbucat Români ce-au îmbucat, au gustat și din cel vin așa mai mult de-a închinatele cu ulciorul, și au plecat apoi la deal spre cramă unde îi așteaptă cele butoae dogite... În urma lor gospodina răsufli ușurată, iar feteșcana își începă lucrul par'că mai cu spor...

IV.

Hora mândră a satului, cu jocul ei săltăreț și plin de focul tineretei e adevărata săditoare a dragostei... Acolo sub privirile arzătoare ale ochilor frumoși se aprind sufletele cele tinere și pornesc inimile să bată mai cu putere... Dar cum pentru tinereteă nici lumea întreagă nu e încăpătoare; ziua la horă, între atâția ochi iscoditori și atâtea urechi gata să prindă orice șoaptă de dragoste, feciorii și fetele se simt strămto-

rați... Sara la isvoare unde fetele gătite cum au fost și la joc — dau fuga să-și umple cofele cu apă, să-și răcorească obrații prea îmbujorați, ori s'aștepte pe alesul inimei pentruca să-i șoptească la ureche ceva în taină, ori s'o prindă pe după mijloc.

Ocrotitoare cu priință, ei simt bine că alta nu le poate fi decât numai noaptea cu cerul ei senin și tainicul scripit de stele, ori cu blânda lumină a lunii care umple de vrajă până și cele mai singuratiche colțuri ale grădinilor cu pașiți înflorite.

Iată de ce dar nopțile, cari bălăduiau pe valea satului nostru știeau spune multe povești duiioase, iar grădinile și livezile prin șoapta lor tainică istoriseau cum, în răs și voie bună, se făureau atâtea legături de dragoste și cum apoi multe din ele se desfăceau cu plâns și suspine de dor.

Și pe valea Mândrei puțini erau acei feciori și acele fete cari nu dedeau prilej de povești înșelătoarelor nopți și vorbărețelor crânguri înverzite... Printre aceștia nu lipsiau însă Voicu și Stăncuța. Flăcăul de felul lui eră un suflet domol și nu luă niciodată în samă indemnul amăgitor al firii... iar despre Stăncuța, ținută de-aproape în paza ocrotitoare a inimei de mamă, mai nici hora, nici serile cu scobărătul la isvoare, n'ar fi știut spune începutul vre-unei povești de dragoste. Moș Radu știa bine lucrul acesta și de aceea acum când își pusese în gând cu tot dinadinsul ca să facă ginere pe feciorul Bogdăniței, găsi că n'ar strică să înlesnească lui Voicu prilej să prindă fir de vorbă cu Stăncuța, și-așa numai în patru ochi într'o sară liniștită și isvoditoare de dragoste. Dar cum leica Sultana eră neînduplecată în hotărârea ei de a-și păzi odorul, amână planul acesta pentru mai târziu când ea nici n'ar putea să bănuiască despre așa ceva.

Pentru ziua aceea sorocită de ochii tuturor numai pentru lucrul butnăriei, se gândeă că aveă de arătat flăcăului atâtea alte lucruri ale bogăției, care de bună samă că trebuiau să-l îndemne să nu-și poarte gândul peștitului decât numai în preajma gospodăriei unde în coasta umbrită de mesteacăni odihnește, din vremuri bătrâne, căsuța Potecarilor, căsuța cea cu noroc și fete frumoase...

De aceea, după isprăvitul gustării, în drumul spre cramă, moș Radu n'a apucat cărărușa care suia deadreptul spre vie, ci s'a abătut cu me-

șterul Voicu ba pe ici, ba pe colo, pe unde credea moșul că poate să aibă ceva de samă cu care să se fălească. Așa cum au început suișul pe coastă, badea Radu abate spre stânga pe potețuța îngustă, care șerpuiind prin destrămăturile ierburilor ruginite, ducea tocmai sub desišul celor doi plopi bătrâni unde-și aveă începutul beciul cel adânc de subt muche.

Ajunși în fața ușilor grele de stejar ferecate numai în fier, stăpânul scoate din brău smocul de chei și cu cea mai voinică din toate descue broasca ruginită, care parcă abia se îndură să îngăduie oaspeți și lumină pentru adâncul hru-belor ce străjuia. Dar după dorința stăpânului, ușile mari se răzimară de o parte și de alta a malurilor lăsând să bufnească afară o boare umedă și răcoroasă; iar prin negura din năuntru subțiată de lumina dimineții se zăriau vasele care se întindeau în șir pierzându-se în depărtarea întunerecului. Cum însă numai cu ajutorul luminii ce le dăruia dimineața de toamnă, flăcăul n'ar fi putut zări decât puținele vase mai din gura beciului, badea Potecă scăpără și aprinse muc de luminare, pe care ridicându-l pe deasupra butoaielor, întră înăuntru pofind și pe meșterul cel tinăr să facă la fel.

Și așa moșul se strecoară binișor pe la capetele budanelor străne în cercurile albe de mesteacăn, plesind cu palma voinicește în fundul fiecăruia și spunând în gura mare ce minunat vin ascunde.

— Uite ista-i plin cu tămăioasă de anțăr, istalalt cu alb de poamă coarnă de când cu vinul cel mult; și tot așa le botează pe fiecare fără să uite să spue câte un cuvânt de laudă, ori fără să se plece cu lumina la un fund ori altul pentruca să ia sama de nu lacrimiază undeva pe la gardini, iar în urma lui Voicu pășește încet și face ochi mari mirându-se de mulțimea aceea de vase ce stăteau ascunse acolo în pivnița aceea întunecoasă.

În fund de tot, după ce spune vorbe de laudă cu ani de bătrânețe și pentru cel din urmă butoiu moșul se oprește, se întoarce cu fața spre intrare, ridicând lumina până în cerul umed al hrubei de lut, întinde mâna cealaltă arătând șireagul până la capăt:

— Le vezi, nepoate? toate-s ale mele...

Feciorii, știi, își au lucrul lor de-oparte ca orice gospodar eșit din târla părintească. Ei n'au aci amestec, toate-s ale mele; ori grăind la dreptul

ale Stăncuții, căci doar tot numai pe ea o mai am.

Iar apoi bătând flăcăul pe umeri și țintind privirea în ochii lui grăește cu înțeleș:

— Nu-i așa, nepoate Voicule?

— Așa-i, așa bade Radule, răspunde flăcăul la rând privind în jos și ciocănind cu maiuf în fundul butoiului de care se răzimasă...

— Și iacă ne abăturăm pe ici pe unde zac putregaiurile astea, nu de alta dar pentruca să vedem de nu-i nevoie de întărit vre-un cerc pe ici pe colea...

Vezi ca omul cu grijă, altfel mergeam întins spre eramă.

Și tot grăind flăcăului, tot aducând vorba așa ca din întâmplare și despre alte agonisite care tot ale fetei lui aveă să fie, se pomeniră închizând broasca cea mare iar la loc, între ușorii tari de stejar.

Dar n'apucă să pună bine în brău mănunchiul de chei și îndată își aminti că înainte de a ridica spre coasta dealului, unde crama îi așteptă cu ușile date în lături, n'ar fi rău să se abată și la dreapta din cărare spre căsoaia cea durată numai din bărne încheiate unde odihneau atâtea alte buți pline cu rachiu tare moldovenesc. (Va urma.)

De stătut, știea el că stau bine vasele, căci doar și în dimineața aceea umblase prin prejurul lor, dar nu se îndură să treacă cu flăcăul pe lângă ele ca și când nu le-ar aveă.

— Așa în treacăt, n'ar fi rău, nepoate să ne abatem și pe la căsoița asta, luă vorba moș Radu, când fură aproape să cotească la deal. Am puținel rachiu și cum n'am văzut cam de mulțisor cum stau vasele, mă tem să nu fie nevoie de ciocănit pe ici pe colo câte ceva.

Și aci iar scrâșnit de broască greoaie, iar scârțit de uși pentruca în fața meșterilor să se arete odihnind pe căpătăe înalte mai multe burduhoase nouă nouțe și încinse tot numai în cercuri de fier.

Moșul se pleacă pe la cele funduri, cată cu interes în toate părțile și bucuros că nu umezesc pe nicăiri, măcar că-s pline până în doagă, arată care-i cu rachiu de tiscovină, care cu rachiu de drojdie și câte cu țuică de prune; iar la urmă bine înțeleș, că nu uită să spună că și această avere adunată picătură cu picătură e tot curat a lui, adevă a Stăncuței cum s'ar prinde.

I. Ciocărlan.

Scrisoare.

În urma ploilor, se scurg

Și pică streșinele-agale.

Privește 'n vremea 'n care curg

Cum firea 'n umedul amurg

Cuprinsă e de-atâta jale.

Aceeași jale m'a cuprins

Și mă 'mpresoară ca 'nainte;

Din dragostea ce ți s'a slins

Pe sufletu-mi, de-acum, invins

Cad greu, aducerile-aminte.

Trudit-mi suflet s'a silit

Să-și uite dragostea nebună,

Dar pretutindeni te-ai ivit

Și ochii tăi m'au urmărit

Ca umbra mea în seri cu lună.

Și iată pentruce mai viu,

Ca 'n vremurile de-altădată;

Tu nu te supără că-ți scriu

Dar îndrăsnesc, fiindcă știu

Că ți-am fost drag odată.

Aprilie 1907.

Dinu Ramură.

Monumente antice din Roma.

(Urmare.)

IV.

Mai presus de toate însă ne învață mulțimea zidurilor sacre, că ceea ce covârșia în viața publică romană era simțământul religios. Părghia aceasta puternică ce mișcă masele și le schimbă în unelte oarbe ale ideilor, au știut Romanii s'o întrebuințeze nu mai puțin decât alții spre a pune temelii de tărie și a da caracter de sfințenie neintrecutei lor clădiri politice. E lucru firesc dar, că cele mai vechi, mai multe și mai frumoase monumente ce au ridicat ei în valea Forului sunt așezăminte ale cultului religios.

Templul cel mai vechiu, după cel al lui Jupiter din Capitol, înființat încă din cei dintâi ani ai republicei, e a lui Saturn, zeul care adusesese în Latium vârsta de aur a poveștilor romane. Ocupând o poziție de frunte la poalele Capitolului, el stăpânește asupra Forului. Fundamentul său înalt din blocuri de travertin, făcut cu îngrijire și cu bun meșteșug, trădează epoca lui August. Cele opt coloane de granit ale fațadei ce stau încă neclintite, judecând după grosolanția lucrării — îndeosebi după decăderea mlădioaselor spirale ale capitelului ionian și după forma slovelor din arhitrav —, nu pot fi decât dela o restaurare târzie (cam din veacul al 4-lea), făcută, cum ne spune inscripția, după un incendiu. Templul eră prostil, adică cu un șir de coloane în față, care sprijină grindisul cu frontonul și formă porticul sau pronaos, în mijlocul căruia eră poarta, pe care se intră în sala cu chipul zeului numită cellă: aceasta eră forma cea mai obișnuită a templului roman. Saturnalele, sărbarea dată în cinstea lui Saturn, una din cele mai populare la Romani, moștenită în parte de crăciunul creștin, a prelungit așa de mult ființa acestui templu. El avea de altfel și o altă însemnătate: în beciurile lui se păstră, din cele mai vechi timpuri până la căderea păgânismului, vistieria statului. Se știe că Cezar, după trecerea Rubiconului, venind triumfător la Roma, s'a îndreptat la acest templu, unde, cu toată împotrivirea conștiinciosului tribun Metellus, având trebuință de bani a deschis tezaurul, în care a găsit o sumă de monede în preț de vr'o sapte milioane și jumătate de lei.

La stânga celor trei coloane învecinate cu

templul lui Saturn și în dosul arcului lui Septimiu Sever, despărțit de For prin ulița numită odinioară *Clivus Capitolinus*, se află templul Concordiei, monumentul de amintire a împăcării celor două clase sociale învrăjbite, ridicat de dictatorul Camillus, după alungarea Galilor, în 366 a. Hr. E unul din cele mai deplin risipite din întreg Forul, spre a dovedi parcă puțină dăinuire a domniei celei mai scumpe zeite de pe pământ. Cele câteva rămășițe răzlete — urmele pragului de marmură dela intrarea în cellă și un bloc mare de marmură pestriță — datează de mai târziu, dela restaurarea foarte luxoasă a lui Tiberiu (în 7 a. Hr.). Treptele scării largi care ducea în pronaos se recunosc și acum.

În pridvorul acestui pronaos a ținut ședințele sale senatul în anii din urmă ai împărăției. Cella avea aici o formă unică: era mai lată decât lungă, și aceasta din lipsa de loc, căci din față templul era mărginit de ulița amintită, iar la spatele lui îl oprea puternicul zid al arhivelor statului numite *Tabularium*, pe temelii cărora e zidit acum *Palazzo del Senatore*, paravanul despre răsărit al Capitolului.

Un templu, de astădată, peripteral — adică cu pridvor de coloane de jur împrejur, lucru rar la Romani — poartă numele lui Castor și Pollux (sau simplu al Castorilor). Întemeiat în vremuri vechi, stricat și făcut din nou în câteva rânduri — cea din urmă dată sub August — el pare a fi prefăcut de Traian sau de Adrian. Dela acești din urmă se trag cele trei minunate coloane corintiene din marmură de Paros ce se înalță și acum pe temelii masive înalte în rând cu bazilica Iulia, sub Palatin. Ele ne arată bogăția și eleganța întregii clădiri, care trebuie să fi fost una din cele mai strălucite din vremea acestor împărați. Din podoaba de mozaic alb și negru a rămas numai o bucată, dar nici o urmă din scara de marmură cu podișul dela mijlocul ei, care de atâteaori a slujit ca tribună și a fost înroșită de sângele cetățenilor.

Templul se datorește unei legende născută când cu alungarea Tarquinilor și înfrângerea Latinilor la lacul Regillus (496 a. Hr.). În minutul când Romanii se clătinau în luptă, s'au ivit în fruntea lor călare doi mândri viteji, a

căror nebiruită putere a pus în goană oastea dușmanilor. Erau Dioscurii, Castor și Pollux, frații gemeni îndumnezeiți ai frumoasei Elena; ei au fost cunoscuți seara, când au adus în Roma vestea biruinței și-și adăpau caii asudați la apele tămăduitoare dela Fântâna Juturnei, al cărei havuz de marmură s'a descoperit de câțiva ani lângă cele trei coloane pomenite. La locul, unde au fost ei văzuți, li-s'a ridicat templul.

La stânga acestuia și în rând cu el, vedem lângă Calea Sacră — linia despre sud — temelia rotundă a micului templu al Vestei, zeița focului, una din cele mai vechi zeități ale poporului roman. Vatra fiecărei familii era ocrotită de zeii casnici, de penazi și de lares. Statul, familia colectivă, își avea asemenea căminul; locul acestor duhuri tutelare îl ținea aici zeița Vesta, cunoscută la Greci sub numele de Hestia. Vechimea ei s'arată și din forma rotundă a sanctuarului, în care era cinstită: e forma cea mai străveche a caselor, cum vădese urnele funerare preistorice și locuințele populațiilor primitive. Un bazorelief aflător în Florența și unele monede antice ne dau lămurit chipul din afară al acestei rotunde: Cercul zidului din năuntru era încunjurat de un șir de coloane de marmură, ale căror intervale erau închise cu un zaplaz de metal ce amintea îngrădirea colibelor țărănești. Aceste coloane cu zidul ce ele împrejmuijau erau destul de tari ca să sprijine însemnata bolta, care vârfuia cu o deschizătură rotundă în felul celei ce se vede acum la cupola Panteonului. Cele câteva trepte arată partea de unde se intră în templu. Năuntru, pe lângă paladiul din Troia adus de Enea, simbolul în care stătea soarta cetății, era vatra unde ardea nestins focul sfânt, al cărui fum eșia pe deschizătura acoperișului. Alăturarea de ruină stău răsturnate frânturi din marmura clădirii, al căror lucru mediocru mărturisește restaurarea făcută de Iulia Domna, soția lui Septimiu Sever.

Rotonda fiind numai pentru păstrarea focului, chipul zeiței era așezat în edicola — un templu în miniatură, — care stă alături, mai la deal, restaurată. De aici se intră în curtea mare patrunghiulară a palatului aproape cu totul dărămat al Vestalelor, cărora era incredințată grija focului sfânt.

Această curte internă (atrium sau peristil) era încunjurată de o colonadă de marmură

verzue, deasupra căreia se înalță un alt rând de coloane roșietice proptind catul de sus. Nesfârșitele încăperi, mai mult sau mai puțin derăpănite ce se înșiră în cele patru aripi ale clădirii deslușesc puțin rostul ce-l aveau ele în viața și hărnicia fecioarelor Vestale. Greutatea înțelesului lor o mărește și complicația rezultată din adausurile și prefacerile ce a suferit în diferite rânduri planul dintâi. Din cercetarea resturilor, din alăturarea lor cu alte asemenea ziduri, urmează presupuneri, găciri, închipuiri, dar nici o siguranță asupra traiului mănăstiresc al Vestalelor. În fundul curții, urecată cu câteva trepte, se deschide o sală pătrată cu câte trei chilii de amândouă laturile. E o sală de primire? Chiliile, cari răspund la numărul Vestalelor, sunt iatacuri de-ale lor? În al doilea cat, despre Palatin, s'au găsit urmele unor camere de băi. Aceste din urmă ne fac să bănuim, că în acelaș cat se aflau și iatacurile Vestalelor. În cazul acesta chiliile de lângă sală vor fi fost un fel de paraclisuri, în cari cele șase fecioare păziau odoarele sfinte ce le erau date spre păstrare. Mai departe, la stânga, în două din odăile despărțite de curte prin un gang lung, descoperim rămășițele unui cuptor și ale unei mări de piatră. E dar aproape sigur, că șirul odăilor din această parte slujia pentru gospodăria «mănăstirii». În unele din ele s'au găsit pardoseli de mozaicuri, care ne destăinuie luxul și îndemânarea, în care trăiau neprihănitele preotese ale Vestei. Știrile ce avem despre ele nu contrazic de loc belșugul și strălucirea vieții lor materiale. Traiul lor, în această privință, e un contrast față de cel al călugărițelor creștine. Vestalelor nu li se cerea decât curăția trupească și atâta tot. Întâi șase la număr, mai târziu șapte, ele erau alese din fragedă vârstă de către pontifex maximus. Multă vreme făceau parte din familiile patriciene; dar mai pe urmă, când părinții nu-și mai dedeau fetele de teama cruzimii cu care erau pedepsite greșelile lor, s'au primit și copile din neam mai de rând. Vreme de 30 de ani ele trebuiau să rămâe precaurate și să ia parte la slujba destul de migăloasă a zeiței; numai după trecerea acestor ani aveau voie să se mărite. Acea ce lăsă focul sfânt să se stingă era bătută cu vergi de către marele pontifex, pe când ceace păcătuiă trupește era dusă afară din oraș, la campus sceleratus, unde sărbătorește era îngropată

de vie. Pliniu descrie cea mai mișcătoare din aceste execuții. Cu toate necurmatele protestări de nevinovăție, frumoasa osândită a trebuit să se coboare în hruba ce avea s'o mistue; dar coborându-se, i s'a acățat vâlul lung. Când ea se întoarse și se plecă să-l desprindă, calăul îi întinse mâna ca s'o ajute. Ea însă cu o tresăritură de respingere s'a ridicat repede ca să-și ferească trupul neprihănit de atingerea spurcatului calău. »Ea, adaugă Pliniu, a arătat toată gingașia unei fete rușinoase, și n'a avut altă grijă decât să moară cuviincios».

În cele peste zece veacuri de domnie romană nu mai puțin decât 20 de Vestale au căzut astfel jertfa ispitelor.

Dacă păcatele lor erau atât de aspru pedepsite, în schimb ele se bucurau de toate bunurile și onorurile lumesti. Vaza și cinstea lor era așa de mare, încât înșiși consulii, cei mai mari dregători ai statului roman, se dădeau în latură când le întâmpinau în cale; apoi afară de împărătese numai ele aveau voie să se plimbe în trăsuri pe strade. La teatre și la circuri aveau locul de frunte. La vederea lor întâmplătoare un criminal dus la osândă era iertat. Orice ocară li se făcea era plătită cu moarte. Această peste măsură de mare cinstire și prețuire a lor nu venia numai din greutatea cu care se recrutau ele (înșuș Tiberiu, care era cam zgârcit, spre încurajare, a dăruit Vestalei Cornelia o sumă de o jumătate de milion de lei), ci și din credința, că o cărmuire exemplară a așezământului lor avea înrăuriri binefăcătoare asupra împărăției. Celor mai vrednice dintre ele li-se ridicau statui, ale căror baze purtau inscripții, cari lăudau meritele și virtuțile lor.

Aceste statui erau înșirate ca o podoabă de-a lungul porticului din preajma atriumului. Resturile lor, găsite împrăștiate printre ruini, împodobesc și acum atriumul cu orânduiala de odinioară. Ele reprezintă superioare, un fel de stărițe de ale Vestalelor.

Cele mai bune exemplare ale acestor portrete sunt adăpostite în muzeul național (Termele lui Dioclețian). Păstrarea lor e prețioasă, căci nu ne ajută numai să le cunoaștem chipul, în trăsăturile căruia cetim potolirea și înfrângerea acelorași patimi furtunoase ca și în fața palidă de mucenice a călugărițelor noastre, ci și portul prețesc, care le deosebiă de ce-

lelalte femei. Acesta era făcut din trei bucăți: din stola, un fel de rochie-cămașă de lână albă; din pallium, o mantie liberă de aceeași stofă și culoare, și în urmă din — cel mai caracteristic — suffibulum, un fel de vâl călugăresc, care lăsa liberă numai curioasa lor pieptănătură din față. Aceasta era făcută din șase rânduri de șuvițe de păr fals, învărtite în panglici albe și negre. Pieptănătura asta, născută dintr'un interes practic, căci părul fals apăra adevăratul păr al Vestalelor, când ele vegheau la focul sfânt, era obișnuită la mirese și avea pentru ele un înțeles simbolic; în ea vedeau Romanii o bună prevestire, căci mireasa trebuia să aibă pentru soțul ei credința neabătută ce avea o preoteasă Vestală față de zeiță.

Vestalele ascultau de pontifex maximus, capul colegiului prețesc al pontificilor, titlu moștenit mai târziu de papi. Locul oficial și administrativ al acestuia era Rēgia, palatul regesc de altădată; ruinele acesteia sunt la doi pași mai încolo de templul Vestei, de care le desparte numai o uliță îngustă. Așezarea-i strâmtorată între această uliță și Calea Sacră cea despre miez-noapte, explică neregula planului arhitectonic. Pe lângă asta resturile zidăriei, mărginite mai numai la temelii, nu arată unitate de obârșie. Se știe că Rēgia a fost reînnoită în mai multe rânduri. Podeaua de cuburi negre și albe de marmoră din cămăruța dintâi (spre sud) și frânturile de ciubucării și capituluri aflătoare în această parte ne dau o idee despre frumuseța reconstruirii făcute în 36 a. Hr. de pontificele Calvinus. Lespezișul de tuf din camera alăturată e dela o restaurare mai veche, pe când un număr bun de bucăți dela grindis lucrute cu mai puțin meșteșug mărturisesc cea din urmă reînnoire făcută sub Septimiu Sever. Păretele din afară a zidului despre meazăzi și apus slujia ca un fel de tablă de afiș: pe plăcile-i de marmoră Calvinus săpase listele consulilor și triumfulor dela Romulus până la Iuliu Cezar (Fasti consulares et triumphales). Fragmente din acestea se află la Capitol, în muzeul din palatul Conservatorilor. Tot în Rēgia se păstrau tablele cu rânduiala calendarului și cu ritualul preților, uneltele și vasele lor sfinte, precum și Annales maximi, un fel de letopisețe, în cari marii pontifici însemnau pe fiecare an faptele mai însemnate din istoria țării lor, izvoare prețioase pentru istoricii de mai târziu.

Dacă dela Rēgia apucăm spre răsărit spre Calea Sacră și trecem în fața bazei lui Constantin, avem înaintea noastră pe Velia — la stânga dela arcul lui Titus — biserica S. Francesca Romana; aceasta e în mare parte zidită pe temeliiile uneia din cele mai falnice zidiri din epoca lui Adrian; e templul Venerii și Romei, cea dintâi ca obârșitoare a familiei Iulia, care a întemeiat imperiul, și a doua ca întrupare a cetății eterne. E un templu îndoit, ale cărui

pe o vastă poditură de piatră, ale cărei laturi mari purtau un lung portic cu coloane, în felul cum e bunăoară piața plină de măreție a sfântului Petru. Cele două abside casetate frumos cu o parte din zidurile lăturalnice de cărămidă se păstrează și acum; în ele erau puse, șezând pe tronuri, statuele colosale ale celor două zeițe. Se zice că Apolodor, genialul arhitect al lui Traian, s'ar fi împotrivit la planul lui Adrian și ar fi zis că: »dacă zeițele ar fi vrut să se

Forul roman reconstruit cu vedere către apus, spre Capitol. În rândul de jos (începând dela stânga): Colțul bazei lui Iulia; templul lui Saturn; templul lui Vespasian; templul Concordiei, arcul lui Septimiu Sever. Rândul de sus (pe Capitol): Templul lui Iupiter; Tabularium. Înainte, piața Forului cu Rostrele văzute din față.

abside dela zidul ce unește spatele lor la mijloc face să ne gândim la cele două capete ale zeului Ianus. Ceeace mai e nou la acest templu, e înlocuirea tavanului orizontal prin sistemul bolților, principiu arhitectonic aplicat cu drag în această epocă. El însă contrazice exteriorul rămas tot grecesc prin liniile drepte. Așa că această zidire, făcută după însuși planul lui Adrian, e o combinare a două principii potrivnice. Pe lângă asta templul era peripteral ca și al Castorilor: șirul coloanelor dela cele două fațade — una spre For, alta spre Coloseu — se prelungia și se unea la cele patru colțuri ale clădirii. El era întemeiat

scoale de pe tronurile lor, s'ar fi izbit cu capul de tavan — critică ce-ar fi adus cu sine urgisirea lui din partea împăratului. Faptul însă, că același lucru se impută cu mult înainte și statuei lui Zeus din Olimpia, vestita capodoperă a lui Fidias, ne face să bănuim, că această întâmplare s'a scornit anume nu pentru a defăimă absidile lui Adrian, cât pentru a arăta mărimea statuelor ce încăpeau în ele.

V.

Pe lângă acestea Forul cuprinde un alt șir de temple, datorite obiceiului apoteozelor, în urma cărora capetele încoronate sau în genere

oamenii mari, după moarte (în provincii chiar și în viață fiind) treceau în rândul zeităților și aveau parte de cinstea lor.

Între acestea întâiul, ca dată, e cel ridicat de către August celui dintâi imperator, lui Iuliu Cezar. Rămășițele lui, despoiate de tot materialul mai bun, s'au recunoscut nu de mult în clada de zidărie, care stă la capătul despre răsărit al pieții Forului. Abia deosebim în ele părțile-i alcătuitoare: cella în care era așezată statua eroului înzeit; porticul fațadei cu șase coloane

pentru marele om răpus. Aici s'a înălțat rugul, pe care a ars leșul lui Cezar și în locul căruia, spre aducere aminte, s'a pus un altar și o coloană de cinste cu inscripția: »părintelui patriei«.

Acest altar, precum vedem, n'a fost înălțat, când mai pe urmă August a ridicat acest templu unchiului și înfietorului său.

Dacă dela stânga templului, — unde pe Calea Sacră abia mai recunoaștem urmele arcului triumfal a lui August — ocolim pe la Fântâna Juturnei zidul temeliiilor dela templul Castorilor

Forul roman reconstruit cu vedere spre sudost; către Palatin (începând dela dreapta): În colț bazilica Iulia; templul Castorilor; casa Vestalelor; templul vestei (rotund); templul lui Cezar; templul Venerii și Romei (spre răsărit, pe Valia). În față, piața Forului.

ioniene și prelungirea acestuia în formă de tribună. Aceasta din urmă se numia Rostrele lui Cezar, pentrucă în păreții ei erau înfipte, ca la Rostrele mari, ciocuri de corăbii, prădate la bătălia dela Actium, unde Cezar a bătut flota Cleopatrei. În semicercul ce se taie la mijlocul acestei tribune se găsește și acum temelia unui altar. El e de bună seamă o amintire istorică. În ziua de 15 Martie 44 a. Hr. trupul lui Cezar, ucis în Curia lui Pompei de pe câmpul lui Marte, fû adus de partizanii săi în For, tocmăi în acest loc. Aici a ținut atunci Antoniu vestita-i cuvântare, prin care a câștigat poporul

dăm în dosul acestuia de niște ruine impunătoare. Zidurile lor înalte cuprind un spațiu întins la poalele Palatinului și înfățișază două părți deosebite: una, la stânga noastră, mai bine păstrată, e biblioteca lui August; cealaltă, la dreapta, e templul închinat lui, cel mai mare împărat al Romei de către ginerele său Tiberiu și apoi luxos restaurat de Domițian după un incendiu. Partea din urmă alcătuiește o sală mare aproape pătrată, în ale cărei ziduri de cărămidă, îmbrăcate altădată cu marmură, sunt niște adâncături sau nișe făcute pentru așezarea statuelor de împărați, care au mai fost proslă-

viți după August. În cele două nișe mari dela mijlocul păretelui din fund erau statuile lui August și a soției lui Livia. Din fațada cu opt coloane întoarsă spre apus, către »ulița etruscă« (vicus Truscus) ce ducea dela Tibru în For, nu mai rămân decât resturi neînsemnate. Pe ușa din păretele ce unește cele două clădiri intrăm în peristilul bibliotecii, o curte lăuntrică încunjurată cu stâlpi. Păstrarea mai bună a acestei părți, vine din faptul, că biblioteca publică înființată de August s'a prefăcut, încă din veacul al 7-lea, în bazilică creștină închinată Sfintei Marii, potrivit părțile ei cu trebuințele bisericii. Aceasta din urmă a fost stricată cu prilejul săpăturilor spre a se descoperi rămășițele antice. O parte din păreți poartă încă proaspete interesante picturi bizantine din epoca iconoclaștilor.

Rămășița unui al treilea templu al cultului personal ne-o mai arată cele trei frumoase coloane de marmură dela poalele Capitolului. Templu cu șase coloane corintiene și cu o scară îngheșuită din pricina lipsei de loc între stâlpii din față, închinat lui Vespasian de către fiul său Titus, era așezat între templul Concordei și porticul celor doisprezece zei (Porticus deorum consentium), ale cărui resturi se văd și acum, la dreapta, în coloanele mici de sub Via del Campidoglio. Aripa lăuntrică cu reliefurile semnelor preotești și bogăția cam îmbuibată de podoabe atât de bine luate de pe blocurile de marmură ce mai poartă cele trei coloane sunt par'că niște versuri fragmentare, din cari recunoaștem măiestria unei poeme pierdute.

Mai bine păstrat decât altele e templul așezat spre laturea nordică a Forului, în rând cu bazilica Aemilia. După cum arată inscripția antică din fruntea lui, el e închinat împăratului Antoninus Pius și soției sale Faustina, și datează cam din 141 d. Hr., când împărăteasa reposând, senatul a hotărât s'o treacă printre »sfinte« și să-i consacre acest templu. Douăzeci de ani mai târziu, la moartea bunului și dreptului împărat, templul a primit și cultul acestuia. Ceeace rămâne dela el, a scăpat-o de peire încorporarea lui cu biserica S. Lorenzo. În afară de fațada cu cele șase coloane nescobite de marmură verze

din Eubea, stă încă în picioare o parte mare din zidurile celei făcute din piatră vulcanică. Urmele scării largi se văd și acum înaintea templului în resturile mai multor trepte, la mijlocul cărora se cunoaște încă temeliala unui altar.

Acelaș noroc a ferit de risipire deplină clădirea mică rotundă ce se află în laturea stângă și pe aceeași linie cu templul Faustinei. Ea e închinată la începutul sec al 4-lea de împăratul Maxențiu fiului său Romulus. Acest templu s'a întrebuințat ca nartecă de biserica sf. Cosma și Damian din veacul al 6-lea incoace. Două coloane de porfir, grindișul cu înfloritură iscusit luate (de aceea și trebuie socotite anterioare templului) și poarta mare de bronz despoiată de podoabe sunt vechi. E curios, că se mai păstrează neatinsă broasca porții și umblă cu cheea tot așa ca acum șasesprezece veacuri. În toate descoperim lucrul bun și trainic al mâinilor antice.

Umbletul nostru în cimitirul cel mai neprețuit al anticității romane e pe sfârșit. Am văzut urmele ei pipăite, am găcit comorile-i risipite de cei doi ziditori și calai: timpul și omul. Din suvița aurie rămasă ca amintire ne închipuim frumuseța înghițită de mormânt. Tot astfel și aici: nu ce vedem ne îmbată, ci închipuiala și formă neperitoare ale artei antice, pe care le străvedem în complexul de clădiri monumentale ce acoperiau Forul. Unitatea aceasta de stil într'un loc atât de întins n'o mai întâlnim astăzi nicăiri. O asemenea sărbătoare a ochiului nu ni-i dată nouă popoarelor de acum, cari — mai ales în arhitectură — trăim încă »din fărmiturile mesei bogate« ale celor vechi. De aceea îndreptarea privirii și minții noastre către această lume neajunsă în faptele și lucrările ei ni se impune ca o datorie sfântă, dacă vrem să avem avânturi și să fim în creațiile noastre vrednicii ei moștenitori.

Vom îngenuchiă dar aici, unde s'a născut, a crescut, și-a luminat sufletul celui mai eroic neam de oameni și vom zice, ca Don Carlos a lui Victor Hugo, când el cerea inspirație dela mormântul lui Carol cel mare:

»Donnez-moi quelque chose de grand!«

Comoara.

Mergeam călări, eu și cu moș Ioan, și lăsând caii a lene eșirăm din șosea, întorcând la stânga. Acolo luarăm o linie care despărțea două porumbiști.

Eră pe la nămezi, soarele dogorea strașnic, un mic vântuleț mișcă foile porumbului cari fășiau încet, iar greerii cărăiau cât îi luă gura.

— Până unde mergem, moș Ioane?

— Până la comoară, apoi venim pe matcă spre sat.

— Și ce o să facem la comoară?

— Iacă om adăpă caii, om bea și noi, că de când dijmum ni s'a uscat gâtul.

Amândoi tăcurăm, și cum începeam să ostenesc pe cal îl îmboldii și pornirăm în treapăt, puțin mai departe văzurăm fântâna și coborând în vâlcea, sosirăm.

Descălecarăm, moș Ioan apucă luminarea fântânii și suindu-se în picioare pe ghizduri afundă citura în puț, eu scosei zăbalele cailor.

Băurăm apă, băură și caii ș'apoi răcorii încălecarăm și plecarăm d'alungul mafelei.

— Ia spune moș Ioane: de ce îi spune fântânii aștiia la comoară?

— Ei ei că s'a găsit odată o comoară aci.

Cum știam pe Moș Ioan increzător nu vrui să-l supăr, și-l îndemnai:

— Dar unde s'a găsit comoara? în fântână?

— Nu bre, nu în fântână, în groapa aia mare care e alături.

— Cine a găsit-o.

— Păi știu eu cine, ia am auzit și eu pe bătrâni spunând că veniă odată un biet creștin acasă obosit de secere, cum veniă d'alungul vâlceleii și cum se întunecase, văzû licărind pământul, și omul luă secerea și o înfipse acolo unde văzuse el licărind, apoi porni spre casă. Acasă găsi pe popa care îi eră naș:

— Bună seara, Nașule. — Mulțumim dumnitale finule.

— Dintr'una dintr'alta creștinul cu mân-cărime de vorbă îi spuse popii ce văzuse. Popa îndată ce-l auzi îi zise: păi ce stai frățioare, să ne luăm câte-o sapă, și ce o fi om împărți. Bietul om de voe de nevoe n'avû încotr'o s'o mai cărnească acû și plecară.

— Dar pasă-mi-te popa vezi dumneata nu-i

eră numai naș românului; cam preț eră des pe la casa omului, pe când eră el pe la vre-o muncă și tare frumoși ochi mai aveă și nevasta finului.

— Ei, când ajunseră la locul unde înfipse omul secera s'apucară de săpat: sapă ei sapă, până când dădură de cazanul cu bani, dar cazan nu glumă. Dă ei să-l tragă în sus, încearcă ei să-l urnească, ași, de unde, eră ca înțepenit.

— Muncă popa cum nu muncise în viața lui, suflau și nădușeau amândoi, dar cazanul nu se mișcă și pace.

— Dacă îi apucă aproape ziua, popa văzû c'o să afle tot satul, și după ce se chibzuiră se hotărî să se ducă în sat să cheme câțiva români să-i ajute să le dea și lor ceva, dar să scoată cazanul de acolo.

— Seclară ei mai mulți români din marginea satului și s'apucară iar de muncă, dar ce crezi dumneata, cazanul mare și greu nici nu se mișcă.

— Văzură ei că nu e lucru de om ăsta, că trebuie putere și cu toții se sfătuiră și plecară românii și aduseră patru părechi de boi.

— Legară baerile cazanului cu două pâlimate groase cât mâna și înjugară boii: hii cea, Cazanul se urnise din loc, dar tot nu puteau boii să-l ardice până sus.

— Mai aduseră încă două părechi de boi și iar mână ră boi, hii cea, hii cea. Acum cazanul pornise în sus, când colo pe cazan cine crezi că eră? Aghiută, Aghiută care sedea pe cazan și se strâmba la ei, cât eră de urât.

— Dacă l-a văzut popa, în loc să facă și el cruce ca ori ce creștin ca să se ducă necuratul, ași s'a dus să indemne boii mai mult, până când odată, harșt, s'a rupt pâlmarul, și s'a dus tot în fundul pământului, de nu s'a mai văzut nici cazan nici nimic.

— Și cum s'a isprăvit?

— Ei cum, apoi plecară cu toții acasă că nu mai eră chip, de vezi dumneata așa popă necurat să nu aibă el atâta rușine.

— Și d'atunci a rămas groapa aia lângă fântână?

— Da, și d'atunci de câte-ori treceau români pe acolo erau fripți de sete, ce crezi dumneata, dubul necuratului. Dacă au văzut românii asta s'au adunat odată la sfat și au săpat cu mila

domnului puțul ăsta, de pot creștinii să bea apă și să-și adape câte o vită...

Tăcurăm, acum eram în sat și caii călcau a

lene pe șoseaua prăfuită. Moș Ioan își sfârșise Istorisirea și cum ne apropiam de casă, îmi părea rău că nu mai puteam afla și altele dela el.

Nicolae A. Berindei.

Pagini străine.

Cea din urmă lecție

de Alphonse Daudet.

În dimineața aceea întârziaseam dela școală și-mi eră frică de ceartă, mai ales că domnul Hamel ne spusese că o să ne asculte participiul, de care habar n'avam. O clipă îmi veni în gând să lipsesc dela lecție și s'o iau razna peste câmp.

Ziua eră așa de caldă și de senină!

Se auziau mierlele fluerând în crâng și în câmpia Rippert, în dosul fierăstraelor, Prusienii făcând instrucție. Toate astea mă înspiteau mai mult decât regula Participiului. Dar avusei puterea să mă stăpânesc și fugii la școală.

Trecând pe dinaintea primăriei, văzui lumea strânsă lângă gardul scund, cu afișele. De doi ani, aci ceteam toate știrile rele, bătăliile pierdute, rechizițiile, ordinele comănduirii; și mă gândeam fără să mă opresc:

— Ce-o mai fi?

Atunci, cum treceam piața alergând, fierarul Wachter, care eră acolo cu ucenicul său și tocmai cetea afișul, îmi strigă:

— Nu te grăbi așa, mititelule; o să ajungi la școală destul de devreme.

Crezui că râde de mine și ajunsei d'abia răsuflând în curtea cea mică a dlui Hamel.

De obicei, la începutul orei, se făcea o gălăgie strașnică, de s'auzea în stradă: pupitrele deschise și închise, lecțiile pe cari toți deodată le repetau în gura mare, cu urechile astupate ca să poată învăța mai bine, precum și linia lungă a profesorului care bătea în catedră!

— Tăcere!

Aveam de gând să profit de toate acestea, pentru a mă strecură nevăzut la locul meu. Dar tocmai în ziua aceea totul eră liniștit, ca într'o dimineață de Duminecă. Prin fereastra deschisă, îmi vedeam conșcolarii în bănci și pe dl Hamel, care se ivea și iar pierdea cu linia de fier subsuoară. Fusei nevoit să deschid ușa și să intru

în această liniște sfântă. Își poate oricine închipui cât eram de roșu și cum tremuram.

Dar nu. Dl Hamel se uită la mine fără mânie și îmi zise foarte blând:

— Treci iute la loc, dragă Franț; eră să începem fără tine.

Sării peste o bancă și mă așezai îndată, la locul meu. Atunci d'abia, venindu-mi puțin în fire, băgai de seamă că profesorul nostru eră îmbrăcat în redingota lui cea frumoasă, verde, cu manșea căleată cu îngrijire și cu tichia de mătăsu neagră cusută cu fir, pe care o puneă numai în zilele de inspecție și la împărțirea premiilor. De altfel toată clasa avea ceva neobișnuit, sârbăloresc. Ceeace mă miră mai mult, fu când văzui în fundul sălii, așezați pe băncile cari de altădată rămăneau goale, oameni din sat făcuți ca și noi: bătrânul Hauser cu tricornul lui, fostul primar, fostul poștar și alții. Toată lumea aceasta părea tristă; și Hauser adusese un abecedar vechiu cu marginile roase, pe care-l ținea deschis pe genunchi; ochelarii zăceau între fețele abecedarului.

Pe când eu mă miram de toate acestea, dl Hamel se urcase pe cetedră și cu acelaș glas blând și grav, cu care mă primise, ne zise:

— Copii, astăzi e cea din urmă lecție. A venit poruncă dela Berlin ca numai limba germană să se învețe în școlile din Alsacia și Lorena.. Noul profesor vine mâne. Azi e cea din urmă lecție franțuzească. Vă rog să fiți cu luare aminte.

Vorbele lui îmi răzvrătiră sufletul. A, ticăloșii! Așadar asta scriseseră ei pe afișul dela primărie:

Cea din urmă lecție franțuzească!

Și eu d'abia știam să scriu! Așadar n'am s'o învăț niciodată! O să rămâi cu atâta! Ce rău îmi părea acum de timpul pierdut, de orele când fugeam dela școală, ca să alerg după cui-buri sau să mă dau pe ghiață pe Saar! Cărțile pe care cu puțin mai nainte le găseam așa de

supărătoare, așa de grele de dus, gramatica, istoria sacră, îmi păreau acum niște vechi prietini, de care cu multă durere mă despărteam. Tot așa și dl Hamel. Gândul că o să se ducă, și că n'o să-l mai văz, mă făcea să uit pedepsele și liniile la palmă.

Bietul om!

În cinstea celei din urmă lecții își pusese el hainele de Duminecă, și acum înțelegeam pentruce bătrânii din sat s'așezaseră în fundul clasei. Par'că voiau să ne arate cât le părea de rău că nu veniseră mai des la școală. Eră un fel de mulțumire ce aduceau dascălului nostru pentru cei patruzeci de ani de muncă neobosită și totdeauna o datorie față de patria pe care o pierdeau.

Cam așa mă gândeam, când profesorul mă chemă la lecție. Ce n'ași fi dat să pot spune fără greșală vestita regulă a participiilor, tare, deslușit, frumos! — Dar mă incurcai dela cele dintâi vorbe și rămăsei în picioare, zăpăcit, în bancă, rușinat, fără să cutez a ridică ochii. Dl Hamel îmi zise:

— Nu te dojenesc, Franț; ești destul de pedepsit. Vezi, așa e: În toate zilele ne zicem: Lasă, mai e timp. Și la urmă iată ce ni-se întâmplă... Da, acesta a fost păcatul mare al Alsaciei noastre, de a amână întotdeauna învățătura pe altă zi. Acum dușmanii noștri au tot dreptul să ne zică: »Și ce! Pretindeți că sunteți Francezi și voi nu știți nici vorbi nici scrie limba voastră?« Dar în toate astea nu ești tu cel mai vinovat, dragă Franț. Toți purtăm vina.

— Părinții voștri n'au stăruit destul ca să învățați carte. Le venia mai bine să vă trimită la lucrul câmpului sau să vă pue la tors ca să câștige câțiva gologani mai mult. Și chiar eu, nu sunt și eu vinovat? De câteori nu v'am pus să-mi udați grădina în loc să vă las să învățați? Și când îmi venia pofta să plec la pescuit de păstrăvi, sfiitu-m'am vre-odată să vă trimit acasă?..

Apoi, dintr'una într'alta, dl Hamel începui să ne vorbească de limba franceză, zicând că e cea mai frumoasă limbă din lume, cea mai limpede, cea mai trainică; că trebuie s'o păstrăm și să n'o uităm niciodată, pentrucă un popor când ajunge în robie, câtă vreme își păstrează bine limba, e ca și cum ar avea la dânsul cheea temniței sale. Apoi, luă o gramatică și ne cetea lecția. Mă minunam de mine ce bine pricepam

tot. Tot ce spuneă, mi se părea ușor, așa de ușor. Mi se pare că nici n'ascultasem niciodată cu așa luare-aminte; dar nici dânsul nu ne explicase niciodată cu atâta răbdare. Ai fi zis, că înainte de a plecă, bietul om vrea să ne dea toată știința lui, să ne-o străcoare în cap dintr'odată.

După lecția de gramatică, trecurăm la scris. Pentru ziua aceea, dl Hamel ne pregătise niște exemple noi de tot, d'asupra cărora eră scris în runde frumoase: Franța, Alsacia, Franța, Alsacia; par'că erau niște stegulețe cari fălăiau în toată clasa, atârinate de stinghia pupitrelor. Să fi văzut cum se sileă fiecare; și ce tăcere! Se auzea numai hârșitul condeelor pe hârtie. Într'un rând intrară niște bondari; nimeni însă nu-i băgă în seamă, nici chiar cei mititei, cari se sileau să-și tragă liniuțele, cu o sirguintă, cu un foc ca și când și acestea ar fi fost pe franțuzește... Pe coperișul școlii, — niște porumbei gunguneau încetișor și-mi ziceam ascultându-i:

— Nu cumva o să-i silească și pe ei să cânte pe nemțește?

Din când în când, ridicând ochii de pe caiet, vedeam pe dl Hamel nemișcat pe catedră, privind fintă, pe rând, toate lucrurile dimprejurul său, ca și cum ar fi vrut să i se tipărească în suflet leoaana căsuței mici în cara eră școala... Gândiți-vă că de patruzeci de ani, eră tot acolo, cu curtea lui în față, și cu clasa în veci neschimbată. Numai băncile și pupitrele se lustruiseră, tocite de vreme; nucii din curte se făcuseră mari, și hameiul pe care-l sădise el singur, împodobeă acum ferestrele până sus. Ce durere trebuie să fi fost pe bietul om, să le părăsească toate și să audă pașii surorii sale, care urcă și scoboră în odaia de sus, gătind cuferele; ca să plece a doua zi, să plece din țară pentru totdeauna.

Totuși, avu bărbăția să isprăvească lecția. După scris, avurăm lecția de istorie; apoi, cei mici cântară pe *Ba, Be, Bi, Bo, Bu*. În fundul clasei, bătrânul Hauser își pusese ochelarii și ținând abecedarul în mâni, silabisă cu dânsii. Se vedeă bine, că și el se silește; vocea îi tremură de înduioșare și eră așa de ciudat să-l auzi, încât ne venia totodată și să râdem și să plângem.

Ah! n'am să uit cât voiu trăi, lecția aceasta din urmă...

Deodată ciasul dela biserică sună douăsprezece, apoi rugăciunea. În aceeași clipă, trâmbițele Prusienilor, cari se întorceau dela instrucție, răsunară la fereastră... Di Hamel se ridică, galben, în picioare. Niciodată nu mi se păruse așa de mare.

„Iubiții mei, zise el, iubiții mei, eu... eu...”

Dar ceva îl înăbușă. Nu putea sfârși.

Atunci se întoarse spre tablă, luă o bucată de cretă și apăsând din toată inima, scrisese cât putu mai mare:

„Trăiască Franța!”

Apoi rămase în loc, cu capul răzimat de zid, și, fără să zică nimic, cu mâna, ne făcea semn:

— S'a sfârșit... plecați.

I. A. Bassarabescu.

Resemnare.

Mi-e inima de jale n'frântă, își cere loc odihnitor...
Prea am lăsat de au purtat-o dorințele în voia lor,
Prea am lăsat-o să se piardă în visuri far' de înțeles,
De-i veselă așa de-arare și sângeră atât de des.
De-acum, în locuri nepatrunse și tainuite, am s'o 'ncui;
Nici un senin să n'o mai cheme în zări cu farmecile lui,
Nici o chimără de departe să nu-i zimbeasca-amăgitor,
Să n'o atingă nici o rază, să n'o frământă nici un dor;
Nimic, nimic să nu pătrunză până la locul tainuit,
O pace de mormânt senină, ca 'n încăperea unui schif.

Cu sine inima 'mpăcată va 'ngenunchiă lângă altar,
Duios să-i cânte amintirea poveștile ei lin și rar
Și 'n fiecare vers ce-o spune, să fie-un farmec de nespus,
Să-i pară inimii sârmane venind de undeva de sus,
Pe rănile sângerătoare ceresc balsam alinător,
Cum nu-i la oameni dat pe lume, decât în clipa 'n care mor.

A. Seca.

Cântecul meu...

Cântecul meu de atunci — răsună

Cântat de un tânăr glas doios,

Și 'n lunecarea lui pe streună

Aduce inimei prinos.

M'alintă ea o mângâiere

Ca o poveste de demult —

Mă 'ntreb, de nu-i cumva părere...

Și dacă eu sunt — ce-l ascult.

Maria Cunțan.

Cronică.

Premiile Academiei. Speranțele îndreptățite ale scriitorilor noștri au rămas neîmplinite în primăvara acestui an, care a fost de o darnicie largă pentru «științe» și n'a adus nici o recunoaștere pentru literați. Talentul de subtil analist al sufletelor, care distinge scrisul novelistului Al. Brătescu-Voinești n'a putut întruni recunoașterea Academiei; nu s'a găsit de cuvîntă să se aprecieze nici îndelungata muncă vrednică a dlui Al. Hodoș care de astădată își așteaptă meritata răsplătă prio traducerea lui «Faust». Asemenea au fost trecuți cu vederea dintre scriitorii de seamă: Sandu și Sadoveanu, pentru a fi împărțit de premii lărmuitorul domn Pompiliu Eliade, spiritalul «causeur» al tuturor ocaziilor și alții.

Relevăm premiarea dlui S. Pașcariu a cărui muncă merituosă a fost deplin îndreptățită la recunoașterea ce i s'a dat.

„**Neamul Românesc**”. În ferbințea acestor zile de îndușmâniri înăcrite, în cari egoismul îngust și fericitoarea

grandomanie potrivesc alergarea condeielor, de sigur puțin se vor opri cu gândul lor la desfășurarea lentă a muncii. Zilele aceste am primit cel dintâi număr din anul II al revistei dlui Iorga: «Neamul Românesc». Orice judecată nepreocupată, orice suflet drept va trebui să se pătrundă de recunoștință în fața muncii cinstite a dlui Iorga, care necăutând nici una din feluritele răsplătiri vulgare la cari răvnesc atâți apostoli ai zilelor noastre, și-a pus și în acest fel cinstea și condeii în serviciul neamului. Din motive pe cari sentimentul unei discreții cavaleresti a dlui Iorga nu ni le-a «lămurit» pe deplin, D-sa s'a despărțit de «Sămănătorul» pe care l-a ocrotit părintește mai mulți ani și urmându-și activitatea de judecător neobosit al mișcării noastre literare s'a înșirat între luptătorii doritori de reforme în sbuciumata viața politică a Țării românești. Un an întreg a muncit cu o conștiință de o rară curățenie, cu îndrăzneală cinstită, fără partinire, fără iertare. Și-a deschis sufletul la toate preilejurile,

a levit toate nedreptățile, și-a deschis și punga pentru cei nevoiași.

Negreșit ca acest control de o severitate neobișnuită, — cuprinzând hotărârile întinse ale păcatelor de tot soiul, strivind dela înălțimea fotoliului ministerial până la svârcoșirea cutărui reporter dela »Adevărul» toate greșurile, — a făcut mulți dușmani dlui Iorga. A fost înjurat de mulți în jargonul tipic al unui soi de gazetari cari încurcă lumea în București primitori, a fost amenințat cu bătaia de arendașii cari împărțiau atât de bucuros oricărui porcela de »instigator».

Noi, cei de »dincolo» însă apreciem activitatea dlui Iorga cu măsura de judecată ce impune munca cinstită oricărui om nepartenitor și dându-ne seama de trebuința cât mai multor suflete și mâni curate în viitoarea camera care va avea să așeze temelul solid al României de mâine, dorim izbândă la alegerea de deputat a dlui Iorga și a tovarășilor lui de idei.

Sinoade. Înțelepciunea arhierului Șaguna care a putut aprecia trebuința introducerii unor forme nouă, pentru trezirea unei vieți noi, ne-a dat și această puternică armă a constituționalismului nostru bisericesc: sinoadele. Aceste sinoade, prin felul lor de alcătuire, nu sunt numai o corporațiune menită să discute chestiunile noastre bisericești cu măsura de judecată a unei mentalități profesionale, ci sunt adunările oamenilor noștri de orice tagmă distinși oarecum prin munca lor în viața noastră publică. Sinoadele aceste au atribuțiile parlamentare ale unor camere de provincii cu menirea de a orându-i chestiunile noastre interne. Viața noastră bisericească, cu ramificarea ei largă cuprinde în cadrele ei aproape toate manifestațiile poporului nostru, sfătuitoii acestui sinod deci pot atrage între bariera discutiilor sinodale cele mai multe chestiuni ale vieții noastre publice. Aceste adunări ar trebui să fie deci tot atâtea prilejuri de inițiere a unor acțiuni noi și de judecare severă a muncii desfășurate în cursul unui an. Caracterul bisericesc al acestor întruniri ar trebui să impună sinoadelor și îndatoririle unor tribunale de moravuri, menite să pronunțe judecata cea din urmă în treburile noastre obștești. Aici ar trebui să se lămurească dubitatea atitudinilor și să se aducă judecata faptelor cari privesc viața noastră publică. Atunci ar fi sinoadele nu numai corporațiuni în cari se face cernerea domoală a așaziselor »chestiuni curente» ci ar fi cele mai puternice mijloace de expresie ale sentimentelor poporului nostru. Atunci am avea o armă temută de toți slabi și sovăitorii acestor zile rele.

E îmbucurător, ca pe ici pe colo s'au ivit unele nuanțe în atitudini cari îndreptătesc o împlinire apropiată a așteptărilor noastre.

Bucovina. Un jalnic argument pentru părerile cuprinse în rândurile acestei reviste cu privire la chemarea preoțească, discutată și încurcată de mulți potrivnici aprinși sau dușoiși, ne dau tocmai aceste zile de mișcare electorală în Bucovina. În această țărișoară nenorocită sufragiul universal a dat rezultate triste. Ni s'a prezentat tabloul urât al unor sfâșieri interne, al certelor și batjocurilor ascuțite. S'a făcut alianța pravoslavnicilor cu Ovreii, s'a

îmbătut capul bieților creștini cu tot felul de lozince. O aruncătură de ochi asupra gazetelor românești, cari se rup cu dinții, îți dă cele mai dureroase lămuriri. Amărit se întreabă fiecare om cinstit: Unde e influința binefăcătoare a preoții »academice», aparată de nobilii noștri adversari și de gazeta »Viitorul» care ne judecă pe noi?

Cu aceeași amărăciune ne putem întreba: ce anume import mai putem face noi din această lume înăcrăită de patimi mici, în care »temeinica educație științifică» a preoții aduce astfel de roade?

† **Frédéric Damé**, unul dintre cei mai harnici și instruiți străini, cari s'au adăposit în România, a încetat din viață.

A venit în țară abia în vârstă de 23 ani, ca redactor la »Journal de Bucarest». Rând pe rând a pornit și a condus mai multe zăre franceze; acum în urmă conducea ziarul conservator »La Roumanie». Tot el a redactat revista »Cimpoiul», (1880—1882) în care au apărut traduceri bune din literatura franceză. La 1890 parăsește ziaristica, fiind numit profesor de limba și literatura franceză la »Liceul Lazăr» din București. Apoi, rând pe rând, a fost numit la ministerul de culte și instrucțiune publică, șef al biroului statistic, subdirector al învățământului primar, inspector școlar.

Publicațiunile lui sunt multe. În colaborare cu Nic. Densușianu a scris studii despre Români din Macedonia, a tradus în franțuzește »Istoria critică» a lui Hașdeu, a scris o »Istorie a României contemporane», cu foarte multe scaderi și greșeli, a tradus mai multe drame, poezii din literatura română, între cari și »cântecul Gintei latine» a lui V. Alexandri. Ca profesor și funcționar al ministerului de instrucție a publicat manuale de școală și statistice privitoare la învățământul secundar din România.

Una dintre cele mai bune și mai trainice opere ale lui e »Nouveau Dictionnaire roumain-français», apărut dela 1894—1896, care are și o importanță lexicografică. A încercat și o adunare a nomenclaturii instrumentelor agricole întrebuințate de țăranul român, ca urmare la dicționarul lui.

Pentru mulți dintre străinii, cari se hrănesc și se îmbogățesc pe pământul țării românești, activitatea lui poate servi ca pildă.

Boeri buni și boeri răi. Mai toți scriitorii de seamă iau în apărare țăranimea, vorbind de recentele răscoale din țară. Și pătrunderea păturei intelectuale de ideile mântuitoare a oropsitei păturei de muncitori, înseamnă zorile unei puternice transformări democratice a Țării românești. Dela triumful acestei mișcări atârna chiar viitoarea consolidată a neamului nostru. »Reacțiunea» clasei boerești, atât de puternice, e firească și explicabilă. Își apără bogăția și odihna, dobândită în alte vremi, când cântecul nemulțumitor eră înădușit în suflete și în tânguitoarele doine, pe care le ascultau numai frunzele codrilor și intinsul ogoarelor boerești. Egoismul acestei plutocrații astăzi e un păcat și-un anachronism. Și se poate prevedea soarta și rezultatul ideilor politice practicate de »reacționari». Nu vor putea scăpa nici în țară de soarta tuturor ideilor egoiste din lume.

Apostolii ideilor democratice însă, în înferbințele en-

tuziasmului mântuitor, uită că între mulții boieri răi și retrograzi ai țării se găsește și de cei buni. De aceea a căror suflet înțelege păsările robilor, a căror dragoste de neam și de țară i-a îndemnat de mult la o altă purtare față de țărani, făcându-le toate înlesnirile și îngrijind de dânșii ca de niște copii orfani. Acești copii, în avântul lor sălbatic pentru drepturi, pe cari singuri nu le cunoșteau, n'au cruțat nici pe boierii buni. Și în potopul de scris nu s'a făcut amintire de aceasta. Iar acele suflete curate, cari au muncit o viață întreagă pentru bunăstarea și ridicarea țărănilor, își vad năruite toate nădejile intențiunilor lor de binefăcători. O parte din ei, mai supuși slăbiciunilor omenești, s'au răsyrat împotriva nerecunoștinții și a nedreptății și-au dat mâna cu »reacționarii» cei răi. Iar o parte stă și astăzi nedumerită în așteptarea vremurilor nouă. Ar fi o greșală dacă aceștia, prin recunoșterea vredniciei și omeniilor lor, n'ar fi câștigați pentru lupta mare de regenerare a neamului românesc. E datorica celor chemați să stăruiască pentru a-i înrola în luptă!

† **Simeon Fl. Marian.** Cunoscutul și vrednicul folclorist român a încetat din viață în vârstă de 60 de ani. Viața lui a fost o neîntreruptă muncă pentru adunarea comorilor din popor. Fecior de țăran din Hășești (Bucovina), preot pe sate într'o vreme, apoi profesor la liceul din Suceava a avut prilejul să cunoască poporul, să-i audă rând pe rând toate poveștile, pe cari le completează în formațiuni culese de la alții și le publică an de an.

A început cu poezii populare, cu tradițiuni, apoi a continuat cu »Ornitologia populară română», »Năsterea și înmormântarea la Români», »Sărbătorile la Români» etc. etc.

Academia Română l-a ales la 1881 membru, unde se ducea în fiecare an, dar rar cu mâna goală. O parte din lucrările lui au apărut în publicațiile Academiei.

Activitatea lui împodobește una din cele mai frumoase pagini ale folcloristicii române și e vrednică în toate privințele de urmat.

Concertul „Reuniunii române de muzică din Sibiu“. După jubileul reuniunii de 25 ani, serbat în 1905, și a splendidelor producțiuni din prilejul adunării generale a »Asociațiunii», tot de atunci, au urmat turneurile de triumf din anul trecut în România, când reuniunea și-a adunat toate forțele vocale de care dispune societatea sibiiană.

Pe urmă, lipsind momentele de strălucire și prilejurile de sărbătoare, reuniunea s'a împuținat. O parte din membri au parasit-o împreună cu dirigentul ei Kirchner.

Cu puteri reduse și cu tinarul dirigent A. Bena a încercat, în săptămâna de după Paști, un debut nou. Programul bine ales și bine studiat a dovedit atât aptitudinile noului dirigent cât și ale reuniunii. Din program a plăcut mai mult Noél de Gevaert... și mai puțin Sere-nada de Porumbescu, nu ca compoziție ci ca interpretare. Solista, d-na Triteanu a plăcut și în această bucată.

La acest concert s'a alăturat și baritonul din București,

dl C. Radulescu, care a cântat cu mare succes aria Torei dorului din Carmen. A cântat și mai mult cântece populare, dintre cari a cucerit mai mult »Trajeți voi boi dinaintea», cea mai nouă armonizare a dlui Tib. Brediceanu, scrisă anume pentru acest concert.

Nădăjdum că încrederea în noul dirigent va fi tot mai mare și reuniunea va reuși să-și recâștige puterile pierdute.

Pamflete. Domnul Vaida a cetit în parlamentul ungar două pamflete, în cari se batjocoreau cele două neamuri vrăjmașe politicește: Românii și Ungurii. Batjocura la adresa Românilor n'a pedepsit-o nimeni, pe când pentru răspunsul nepublicat al unui Român anonim la această batjocură s'au descărcat fulgere și tunete în capul îndrăznețului orator parlamentar. Diplomația politică nepu-tând fi încreștată în această revistă, ne ocupăm numai cu urmările literare ale acestui incident. Doi domni din Cluj, a căror nume e de prisos să-l mai pomenim, într'o clipă de uitare de sine s'au datat la niște bravuri fără păreche în moravurile noastre. Din această ceteata unde s'au osădit la temnița memorandiștii noștri ni-a sosit o carte postală cu două epigrame și cu o »poveste actuală», toate trei foarte prost scrise, îndreptate împotriva activiștilor din Budapesta. La această carte postală am primit, prin poștă, un răspuns litografiat: »Cântec vitejesc a celor trei mai vestiți eroi ai libertății și cu inima — în calcăie», care asemenea e prost și ordinar scris, batjocorind pe cei doi martiri ai convingerilor și intereselor lor — politice și pe »Telegraful Român», care a ținut vinovaților din Budapesta o preamarchierească dojană.

Din ambele reproducem ce se poate:

Din »Poveste actuală»:

Unul scumpa o bombă goală
Și într'ez clubu cade 'n boala
Fiebiatelia gurii rele
Bac' în club în friguri grele
Și 'n comprese greu legat
Tremura într'ez clubu 'a pat.
(Gura Satului)

Din »Cântec vitejesc»:

Gura voastră babe rele
Bun-i troacă de porcele
Nu de sfaturi sunteți bun
Ci de pus voi pe tăciuni
Proaste, proaste asociații.

Proaste, foarte proaste dovezi despre cultura și solidaritatea noastră!

Poșta Redacției.

C. U. Craiova, cântecul n'are nici o unitate și nici o poezie.

T. Buc. inv. »Dorința» nu »intrunește calitatea».

I. Dragomir. Intrebuintarea motivelor populare e în adevăr o artă. D-Voastră le copiați pe de-antregul înădind frumșetea lor cu stângăciile D-Voastre de începător.

V. D. Cocoon în Năsăud, întâlnire pe franțuzește se scrie »Rendez-vous» — altfel rade »iubita» de d-ta.

E bina, Năsăud. Ah! nici o dungă luminoasă — nu-ți poate însenina »speranțele micute», căci »Astra» d-tale »In adânc s'a cufundat».

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

Cumpărați numărul jubilar Carol I. Prețul 1 cor. 10 bani.